

Kováts Borbála Lili

GRAFIKAI ÁBRÁZOLHATÓSÁG AZ EURÓPAI UNIÓS VÉDJEGYJOGBAN*

A tanulmány fő témája a grafikai ábrázolhatóság követelménye, pontosabban e követelmény kialakulása, helye, jelentősége, változása és jövője az európai uniós védjegyjogban. Az első részben meghatározzuk a védjegy fogalmát, funkcióját és jelentőségét, összefoglaljuk a védjegyekkel kapcsolatos európai uniós szabályozás fő csomópontjait, elemezzük a lajstromozhatóság uniós védjegyjog szerinti feltételeit, majd ezen belül kitérünk a grafikai ábrázolhatóság követelményének részletes vizsgálatára, a követelmény kialakulására, jelentőségére, szerepének változására és a technológiai és gazdasági fejlődéssel való kapcsolatára. A következő részben bemutatjuk az új típusú védjegyek fajtáit, különös tekintettel a színekre, színekombinációkra, illatokra és hangokra. A különböző megjelölésfajták körében elemezzük azok lajstromozhatóságának esélyét, nehézségeit, ezen belül a grafikai ábrázolással kapcsolatban felmerülő problémákat, a releváns jogszabályi környezetet és joggyakorlatot.

Az uniós jogalkotás igyekszik alkalmazkodni a technológiai, műszaki változásokhoz és fejlődéshez. A mai, modern gazdasági verseny során a vállalkozásoknak soha nem látott erőfeszítésekkel kell küzdeniük a fogyasztók „kegyeiért”, tekintettel a gyorsan változó világra, a rengeteg reklámlehetőségre, a média és az internet rendkívüli mértékű elterjedésére és a globalizáció hatásaira. A fogyasztót rengeteg hatás éri minden nap, több ezer márkával, termékkel és szolgáltatással találkozik, számos reklámot lát és hall, így a vállalkozásoknak ahhoz fűződik érdeke, hogy kitűnjenek a sorból, azaz hogy új marketingstratégiák segítségével minél többféle módon és hatékonyabban tudjanak hatni a fogyasztó döntéseire benyomásain és érzékein keresztül. Ehhez nem elegendőek a logók, szavak, szlogenek, hanem hangokat, színeket, formákat, hangulatot és életérzést kell társítani a termékekhez.¹ Ez a törekvés a védjegyek világában is megjelent, hiszen a védjegyjog középpontjában a fogyasztó áll, mivel a védjegy egyik legfontosabb funkciója a fogyasztó számára a termék, illetve a szolgáltatás és az azt előállító vállalkozás közötti kapcsolat kialakítása. Megkezdődött az új típusú megjelöléseket tartalmazó védjegybejelentések elterjedése; ezek az új generációs, a hagyományostól eltérő védjegyek a fogyasztónak nem csupán a vizuális észlelésére, illetve hallására hatnak, hanem az ízlelésére, szaglására és akár a tapintására is. A versenyszférában elérhető technológiai eszközök egyre inkább lehetővé teszik ezen megjelölések védjegyként

* A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala Ujvári János diplomadíj-pályázatán védjegyoltalom kategóriában 2017-ben I. díjat nyert dolgozat szerkesztett változata. A diplomamunka a szerző Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán folytatott tanulmányai keretében készült.

¹ Szalai Péter: A megkülönböztető képesség jelentése a védjegyjogban (doktori disszertáció). Universitas-Győr Nonprofit Kft., 2015, p. 10.

történő használatát, azonban a jogszabályi környezet, az ítélkezési gyakorlat és a védjegy-bejelentést vizsgáló tagállami és uniós hivatalok, bíróságok nem minden esetben vannak felkészülve az ilyen, nem tradicionális megjelölések befogadására. Arra keressük a választ, hogy mennyiben tudja az uniós jogalkotás követni a valós gazdasági és technológiai változásokat, milyen hatással van a bírósági (és hivatali) gyakorlat az uniós jogforrásokra, milyen nehézségekkel és esélyekkel szembesül a bejelentő, ha egy új típusú megjelölésre szeretne védjegyoltalmat szerezni, és ezen körülmények mennyiben változhatnak a jövőben.

1. A VÉDJEGY JOGI SZABÁLYOZÁSA

„A védjegy nem más, mint az idegenbe küldött áru nagykövete”²

1.1. A védjegy jelentősége

A szellemitulajdon-jogok kereskedelmi vonatkozásairól szóló megállapodás (TRIPS-megállapodás) a következőképpen határozza meg a védjegy fogalmát: „a védjegy lehet bármely jel vagy jelek bármely kombinációja, amely alkalmas valamely vállalkozás áruinak vagy szolgáltatásainak más vállalkozás áruitól vagy szolgáltatásaitól való megkülönböztetésre.”³ Jól látható, hogy a védjegy lényeges sajátosságai közé tartozik a megkülönböztetőképesség; a védjegy mint árujelző legfontosabb funkciója a megkülönböztetés, tehát a megjelölés információt szolgáltat a fogyasztók – és a versenytársak – számára a védjeggyel megjelölt termékről, illetve szolgáltatásról. Emellett azonban nem elhanyagolható a védjegy funkciói közül a reklám-, a marketing-, a verseny- és a védőfunkció⁴ sem.

A mai világban mindennapjaink elképzelhetetlenek védjegyek nélkül, az Európai Bíróság gyakorlatában kialakult felfogás szerint a védjegy a piaci verseny egyik alapfeltétele,⁵ piacteremtő, -fenntartó és -fejlesztő eszköz.⁶ Azért is meghatározó a védjegyek jelentősége, mert segítik a fogyasztót eligazodni a piacon, hozzájárulnak egy termék vagy szolgáltatás azonosíthatóságához, és formálják a fogyasztó értékítéletét. A vállalkozások szempontjából is kulcsfontosságúak a védjegyek, hiszen egy jó hírű védjegy összekapcsolódik a jó hírnévvel (*goodwill*), presztízst, minőséget testesít meg, nagy szerepet játszik a márka, a *brand* felépítésében, és képviseli a vállalkozás arculatát.⁷

² Dr. Beck Salamon: Magyar védjegyjog. Budapest, 1934, p. 10.

³ Megállapodás a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól, 15. cikk 1. pont, kihirdette: 1998. évi IX. törvény az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretében kialakított, a Kereskedelmi Világszervezetet létrehozó Marrakesh-i Egyezmény és mellékleteinek kihirdetéséről.

⁴ Szalai: i. m. (1), p. 35–40.

⁵ L. pl. C-517/99. számú ügy.

⁶ Tattay Levente: Védjegyekről vállalkozóknak. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1995, p. 15.

⁷ Szalai: i. m. (1), p. 21.

1.2. A védjegyek fajtái az oltalom területi hatálya alapján és a védjegyekhez kapcsolódó intézményrendszer

A védjegyeket többféle szempont alapján csoportosíthatjuk, többek között területi hatály szerint. Eszerint beszélhetünk nemzeti, európai uniós és nemzetközi védjegyekről.

A nemzeti védjegyoltalom területi hatálya egy állam területére terjed ki, a lajstromozásra irányuló eljárás, vizsgálat és bejegyzés a nemzeti hatóságon keresztül zajlik (Magyarországon ez a hatóság a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala).

Az európai uniós védjegyoltalom egyetlen bejelentéssel az Európai Unió összes tagállamára, azaz 28 országra kiterjedően megszerezhető. Ennek az egyszerű, egységes eljárásnak kedvezőbbek a költségei, mintha a bejelentő mind a 28 állam területére külön-külön igényelne védjegyoltalmat. Az európai uniós védjegyrendszer legfontosabb intézménye az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala, azaz European Union Intellectual Property Office (EUIPO, korábban Belső Piaci Harmonizációs Hivatal, OHIM). Az európai uniós védjegyrendszerben a 2016-os védjegyreform hatálybalépése előtt a tagállami szellemi tulajdonnal foglalkozó hivataloknak is jelentős szerep jutott, hiszen a bejelentést a tagállami hivatalokon keresztül is be lehetett nyújtani. Az EUIPO bírálja el az európai uniós védjegybejelentéseket, lajstromozza és megújítja az európai uniós védjegyeket, elbírálja az azokkal kapcsolatos jogvitákat. Jogorvoslati fórumként az EUIPO fellebbezési tanácsai járnak el.

Az Európai Unió egyes bíróságainak kulcsfontosságú szerep jut a szellemi tulajdonnal kapcsolatos, így a védjegyekkel összefüggő ügyekben, hiszen egyrészt az Európai Unió Bírósága folytatja le az ún. előzetes döntéshozatali eljárásokat, amelyeket tagállami bíróságok kezdeményezhetnek az uniós jog egy bizonyos részének pontos értelmezése, meghatározása érdekében (és ezzel a lehetőséggel sokszor élnek a tagállami bíróságok, főként az új típusú védjegyekkel összefüggő ügyek kapcsán, hiszen ezen a területen a 21. század legelejét megelőzően kiforratlan volt a bírósági és hivatali gyakorlat), másrészt pedig a Bírósághoz lehet fordulni az Unió szervei (így az EUIPO) által hozott döntések megsemmisítése végett. Az Európai Unió Törvényszéke jár el az EUIPO ellen indított eljárásokban, és a Törvényszék jogosult a fellebbezési tanács döntéseinek megsemmisítésére vagy módosítására. A Törvényszék döntése elleni fellebbezés ügyében a Bíróság jár el, de kizárólag jogkérdés kapcsán.

Az uniós védjegyrendszerre három fő ismérv jellemző: az egységesség, az autonómia és az együttélés. Az egységesség azt jelenti, hogy a védjegyoltalmat nem lehet megosztani területi alapon. Az autonómia elve szerint az uniós védjeggyel összefüggő kérdésekben az elsődleges – és egyetlen – jogforrás az uniós jog. Az együttélés azt jelenti, hogy az uniós védjegyrendszer a nemzeti védjegyrendszerekkel párhuzamosan működik.⁸

Nemzetközi védjegybejelentéssel több országban egyszerre szerezhető oltalom; az országok körét a bejelentő határozza meg, és amennyiben oltalmat szerez egy adott országban,

⁸ Közösségi védjegy: <http://www.sztnh.gov.hu/hu/kozosségi-vedjegy> (2017. 10. 11.).

ezen oltalom hatálya azonos lesz a nemzeti oltalmakéval. A nemzetközi védjegybejelentés vizsgálata és a védjegy lajstromozása a genfi székhelyű Szellemi Tulajdon Világszervezete (World Intellectual Property Organization) hatáskörébe tartozik. A nemzetközi védjegyrendszer jogi alapját a madridi rendszer, azaz a Madridi Megállapodás⁹ és a Madridi Jegyzőkönyv¹⁰ képezi; csak a részes államokban és csak a részes államokra kiterjedően igényelhető nemzetközi védjegyoltalom. A madridi (nemzetközi) rendszer összekapcsolódik az európai uniós védjegyrendszerrel a következők szerint: a nemzetközi bejelentésben maga az Európai Unió is megjelölhető mint célterület, amelynek a tekintetében a bejelentő oltalmat igényel, valamint – nemzeti védjegyen és védjegybejelentésen kívül – európai uniós védjegyre alapítva is tehető nemzetközi védjegybejelentés. Eljárásjogi szempontból a két rendszer között fontos különbség, hogy míg az uniós rendszerben pozitív elbírálás esetén az oltalom automatikusan kiterjed minden uniós tagállam területére, nemzetközi védjegybejelentés esetében az oltalom csak azon államok területére terjed ki, amelyeket a bejelentő a bejelentésben megjelölt. Az eljárás két szakaszra tagolódik: az első szakasz a WIPO előtt zajlik, és az árujegyzék ellenőrzése és formai vizsgálat után – pozitív döntés esetén – lajstromozással, illetve meghirdetéssel végződik, míg a második szakaszban a bejelentésben megjelölt országoknak 12, illetve 18 hónapos határidőn belül kell nyilatkozniuk az oltalom elismeréséről vagy elutasításáról.

1.3. A védjegyjoggal kapcsolatos európai uniós és egyéb jogforrások

A védjegyekkel kapcsolatos szabályozás vizsgálatakor három jogalkotási szintet kell figyelembe vennünk: a nemzeti, az európai uniós és a nemzetközi szabályozást. A jogalkotási szintek és a védjegyoltalom területi hatálya szerint elkülönülő védjegytypusok kapcsolata körében megállapítható, hogy az EU-tagállamok nemzeti joga tartalmazza a nemzeti védjegyekkel kapcsolatos szabályozást, amelynek a tekintetében az uniós védjegyirányelv¹¹ részleges harmonizációs kötelezettséget ír elő; az európai uniós védjegyekkel kapcsolatos szabályozást pedig az uniós védjegyrendelet¹² tartalmazza, mely közvetlenül alkalmazandó a tagállamokban. Az irányelv oltalomképeséssel, grafikai ábrázolhatósággal és megkülönböztetőképeséssel kapcsolatos szabályai gyakorlatilag megegyeznek a védjegyrendelet

⁹ A védjegyek nemzetközi lajstromozásáról szóló Madridi Megállapodás. Kihirdette az 1973. évi 29. törvényerejű rendelet.

¹⁰ A védjegyek nemzetközi lajstromozásáról szóló Madridi Megállapodáshoz kapcsolódó 1989. évi Jegyzőkönyv. Kihirdette az 1999. évi LXXXIII. törvény.

¹¹ Az Európai Parlament és a Tanács a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló 2015/2436 irányelve (2015. december 16.).

¹² Az Európai Parlament és a Tanács közösségi védjegyről szóló 207/2009/EK tanácsi rendelet és a közösségi védjegyről szóló 40/94/EK tanácsi rendelet végrehajtásáról szóló 2868/95/EK bizottsági rendelet módosításáról, valamint a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnak (védjegyek és formatervezési minták) fizetendő díjakról szóló 2869/95/EK bizottsági rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2015/2424 rendelete (2015. december 16.).

szabályaival, így a tagállamok nemzeti védjegyekre vonatkozó előírásai – a harmonizációs kötelezettség által érintett rendelkezések tekintetében – azonosak az európai uniós védjegy szabályozásával.

A tagállami szabályozások egymás közötti, illetve az uniós szabályozással való összhangja elengedhetetlen. A tagállami jogszabályok közelítésére az Európai Unió egyik legfőbb célja, a belső piac akadálymentes működésének kialakítása,¹³ a termékek és szolgáltatások szabad áramlásának biztosítása érdekében van szükség, hiszen ennek a célnak az elérésében akadályt jelenthet a tagállamok szellemi tulajdonnal kapcsolatos szabályozásának különbözősége, a felállított standardok és a védelem tagállamonként eltérő mértéke. Erre jelent megoldást az irányelv által a tagállamok számára előírt harmonizációs kötelezettség (egészen az 1989-es irányelvtől kezdve¹⁴), mely a tagállami szabályozások közelítését irányozza elő, és ezáltal biztosítja a szellemi tulajdonnal kapcsolatos védelem szintjének azonosságát a különböző tagállamokban. Ez a harmonizációs kötelezettség nem jelenti a tagállami jogszabályok teljes körű közelítését; a kötelezettség csak a nemzeti jogszabályok azon rendelkezéseire korlátozódik, amelyek a „legközvetlenebbül érintik a belső piac működését”.¹⁵

A nemzeti és európai uniós védjegyekre vonatkozó szabályozások, valamint az EUIPO és a tagállami védjegyhatóságok gyakorlata közötti összhangra pedig az uniós és tagállami védjegyrendszerek gyakori érintkezése miatt van szükség; ilyen esetek a szénioritás, a védjegykutatás, a felszólalások és a konverzió lehetősége. Ha az EUIPO elutasít egy európai uniós védjegybejelentést vagy töröl egy európai uniós védjegyet, a jogosult kérheti ennek nemzeti védjegybejelentéssé történő átalakítását (konverzió).¹⁶ Az európai uniós védjegybejelentés ellen nemzeti (és nemzetközi) védjegyre is lehet alapozni a felszólalást. Könnyen belátható, hogy a nemzeti és az uniós védjegyrendszerek rengeteg ponton kapcsolódnak egymáshoz, és emiatt nélkülözhetetlen a szabályozások és a hivatali gyakorlatok közötti összhang, nemcsak az anyagi jog, hanem az eljárásjog területén is, hiszen a védjegykutatás és a lajstromkivonat tartalma tekintetében is rendkívül fontos a jogszabályi előírások egymásnak való megfelelése.

Az európai uniós védjegyre vonatkozó legfontosabb jogszabály tehát az uniós védjegyrendelet, de lényeges szerepe van a védjegyrendelet végrehajtási rendeletének is,¹⁷ hiszen ez a jogforrás tartalmazza az európai uniós védjeggyel kapcsolatos részletes eljárási szabályo-

¹³ Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés, 26. cikk.

¹⁴ Az Európai Tanács 89/104/EEC irányelve (1988. december 21.) a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről.

¹⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2436 irányelve (2015. december 16.) a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről, Preambulum (2) bekezdés.

¹⁶ <http://www.sztnh.gov.hu/hu/kiadv/ipsz/200404/01-gonda.html#3> (2017. 10. 12.).

¹⁷ A Bizottság 2868/95/EK rendelete a közösségi védjegyről szóló 40/94/EK tanácsi rendelet végrehajtásáról (1995. december 13.), a továbbiakban: „végrehajtási rendelet”.

kat. A védjegyreform következtében a hatályos végrehajtási rendeletet két új rendelet fogja felváltani: egy végrehajtási rendelet (*implementing regulation*)¹⁸ és egy felhatalmazáson alapuló rendelet (*delegated regulation*)¹⁹.²⁰ A védjegybejelentés részletes szabályait, így a bejelentés tárgyát képező megjelölés ábrázolásával kapcsolatos előírásokat is a végrehajtási rendelet fogja tartalmazni.²¹ Ezenkívül igen fontos szerepet játszanak az uniós védjegyjogban az Európai Unió Bírósága ítéletei és előzetes döntéshozatali eljárásban hozott határozatai is.

A nemzetközi szabályozás körében megemlítendő a Párizsi Uniós Egyezmény,²² a már említett Madridi Megállapodást és az ahhoz kapcsolódó Jegyzőkönyvet magában foglaló madridi rendszer és a már szintén említett TRIPS-megállapodás. A Párizsi Uniós Egyezménynek mindegyik EU-tagállam a tagja, a Madridi Megállapodásnak és Jegyzőkönyvnek, valamint a TRIPS-megállapodásnak pedig maga az Unió is tagja, így ezek a jogforrások is meghatározó jelentőséggel bírnak az európai uniós védjegyvizsgálata körében.

1.4. A védjegyoltalom tárgya (a lajstromozhatóság feltételei)

A védjegyvizsgálata egyik legfontosabb kérdése a védjegyoltalom tárgyának a meghatározása, azaz azon feltételek megállapítása, amelyeket egy megjelölésnek ki kell elégítenie ahhoz, hogy védjegyoltalomban részesülhessen. A védjegyvizsgálata többi szegmense csak akkor értelmezhető, ha ezen követelmények meghatározásra kerülnek, hiszen mindenekelőtt tudnunk kell, hogy mely megjelölések részesülhetnek védjegyoltalomban, azaz ismernünk kell a lajstromozhatóság feltételeit.

A védjegy lajstromozhatóságának feltételeit az uniós jog a következő rendszer szerint szabályozza: elsőként meghatározza a védjegyoltalom tárgyát, azaz azokat a megjelöléseket, amelyeket védjegyoltalomban lehet részesíteni (pozitív oldal).²³ Ezen meghatározás egy exemplifikatív, azaz nem kimerítő jellegű felsorolás,²⁴ tehát a felsorolásban nem szereplő megjelölések sincsenek kizárva a védjegyoltalomból. Ezt követően a rendelet lefekteti a védjegyoltalom két alapvető, pozitív feltételét: a megkülönböztetőképességet és a grafikai ábrázolhatóság követelményét;²⁵ az új típusú védjegyek tanulmányozása során nyilvánvalóvá válik, hogy ez a két feltétel kölcsönösen összefügg.

¹⁸ Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (EUMSZ) 291. cikke alapján.

¹⁹ Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (EUMSZ) 290. cikke alapján.

²⁰ E rendeletek tervezetét az Európai Bizottság 2016. október 11-én tette közzé, a jogalkotási eljárás még folyamatban van.

²¹ Az európai uniós védjegyről szóló 207/2009/EK rendelet végrehajtásának érdekében elfogadni kívánt bizottsági rendelet tervezete (a továbbiakban: „végrehajtási rendelet tervezete”), 3. cikk.

²² Az ipari tulajdon oltalmára létesült Párizsi Uniós Egyezmény, kihirdette az 1970. évi 18. törvényerejű rendelet.

²³ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2424 rendelete, 4. cikk.

²⁴ L. C-273/00. számú ügyben hozott döntés, 44. pont.

²⁵ 2017. október 1-től: egyértelmű és pontos ábrázolás, l. 3.4. pont.

Ezután a rendelet felsorolja a negatív követelményeket, azaz feltétlen²⁶ és a viszonylagos²⁷ kizáró okokat, melyek fennállása esetén a megjelölés nem részesülhet védjegyoltalomban. Az utóbbi kettő között az a különbség, hogy míg a feltétlen kizáró okokat az EUIPO (OHIM) hivatalból vizsgálja a bejelentés vizsgálata során, a viszonylagos kizáró okokra csak korábbi jog jogosultja hivatkozhat.

Az EUIPO a védjegybejelentések vizsgálatakor az alaki vizsgálaton és a feltétlen kizáró okokra kiterjedő érdemi vizsgálaton kívül kutatást is végez, melynek során feltérképezi a bejelentés tárgyát képező megjelöléssel azonos vagy ahhoz hasonló korábbi védjegyeket. Az érdemi vizsgálat keretében vizsgálja a hivatal a megkülönböztetőképességet, az ábrázolást és a feltétlen kizáró okokat. A feltétlen kizáró okok közül egy vagy több ok fennállása esetén a bejelentést el kell utasítani, valamint ha a megjelölést a kizáró ok ellenére lajstromozták, a védjegyet törölni kell. Ha a feltétlen kizáró okokra vonatkozó vizsgálat nem vezetett eredményre, azaz a hivatal nem tárt fel ilyen okot, a bejelentést meghirdetik az Európai Unió Védjegyértékesítőjében. A meghirdetés nyomán a bejelentés nyilvánossá válik, és ettől az időponttól kezdve három hónapon belül van lehetősége a korábbi jog jogosultjának felszólalás benyújtására, melyet viszonylagos kizáró okokra alapozhat. A felszólalási eljárás során az EUIPO döntést hoz: vagy elutasítja a védjegybejelentést az árujegyzék egészére, vagy annak egy részére kiterjedően a korábbi jogra hivatkozva, vagy elutasítja a felszólalást és lajstromozza a támadott védjegybejelentést. Ha a lajstromozás után merül fel viszonylagos kizáró ok a védjegy tekintetében, a korábbi jog jogosultja ebben az esetben is felléphet a védjegy ellen, törlési eljárást indítva. Ha feltétlen kizáró ok merül fel, a védjegyet törölni kell; a viszonylagos kizáró okokkal ellentétben a feltétlen kizáró ok fennállására bárki hivatkozhat. Az irányelv a rendelettel lényegileg megegyező szabályozást tartalmaz a feltétlen és a viszonylagos kizáró okok tekintetében.²⁸

Attól a ponttól tehát, hogy a bejelentő védjegybejelentést tesz egy adott megjelölésre vonatkozóan, hosszú út vezet addig, amíg „sikeres” lesz a védjegy: elsőként a bejelentésnek meg kell felelnie az alaki előírásoknak, majd eleget kell tennie a megkülönböztetőképesség és a grafikai ábrázolhatóság (a védjegyreform hatálybalépése után: egyértelmű és pontos ábrázolás) követelményének, és nem állhat fenn egyetlen feltétlen vagy viszonylagos kizáró ok sem.

²⁶ Ilyen kizáró ok például ha a bejelentés tárgyát képező megjelölés nem minősül megjelölésnek, vagy ha nem rendelkezik megkülönböztetőképességgel, vagy kizárólag olyan formából áll, ami az áru jellegéből következik.

²⁷ A viszonylagos kizáró okok körében szabályozza a védjegyrendelet azokat az eseteket, amikor a bejelentés tárgyát képező megjelölés ütközik egy korábbi védjeggyel, azaz azzal vagy azonos, vagy ahhoz az összetéveszthetőségig hasonló.

²⁸ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2436 irányelve, 4. cikk.

1.5. A védjegyoltalom jogi jellege és kapcsolata a versenyjoggal

A védjegyoltalom tárgyának meghatározása azért is kiemelt jelentőségű, mert a védjegyoltalom kizárólagos jogokat biztosít a jogosultnak, azaz a lajstromozás időpontjától kezdve a védjegyjogosult az egyetlen, aki a védjegyet használhatja, és bárkivel szemben felléphet, aki engedélye nélkül gazdasági tevékenység körében használ a védjeggyel azonos vagy azzal az összetéveszthetőségig hasonló megjelölést. A védjegyoltalom tehát abszolút szerkezetű jogviszonyon alapul, monopóliumot és kizárólagosságot biztosít a jogosult számára, amely elsősorban úgy tűnhet, hogy ellentétben a szabad verseny jellegével, hiszen a piacgazdaság és a szabad piaci verseny éppen a monopóliumok kialakulása ellen küzd. De ez az ellentét csak látszólagos, hiszen – ahogyan azt a Nemzetközi Iparjogvédelmi Egyesület (AIPPI) egyik határozatában²⁹ is kifejtette – nincs összeütközés a szellemi alkotások joga és a versenyjog között, épp ellenkezőleg, mindkettő a gazdasági fejlődést segíti. Az AIPPI különválasztotta a szellemi tulajdon-jogok megadását és gyakorlását, és álláspontja szerint ezen jogok megadására nem lehet alkalmazni a versenyjogot, csak a szellemi tulajdon-jogok gyakorlására; a gyakorlás kapcsán a védjegyjogban is számos belső korlátozó szabály van (pl. kizáró okok, a megkülönböztetőképesség követelménye, használati kötelezettség), amelyek a hatékony versenyt szolgálják,³⁰ és alkalmazási körükben kiürítik a külső korlátot képező versenyjog alkalmazását.

A piacgazdaság és a gazdasági verseny szempontjából is kiemelt jelentőséggel bír tehát, hogy mely megjelölések lajstromozhatóak védjegyként, hiszen ha a feltételek túl megengedőek, olyan megjelölések is oltalomban részesülhetnek, amelyeknek nem pontos vagy egyértelmű az ábrázolása, vagy nem rendelkeznek megkülönböztetőképességgel, leíró jellegűek, és ezen megjelölések kizárólagos joggal történő „lefoglalása”, használatukra monopólium biztosítása indokolatlan,³¹ és adott esetben a forgalom biztonságát, a jobbiztonságot is veszélyeztetheti. Ha azonban a feltételek túl szigorúak, úgy kevés megjelölés részesül csak védjegyoltalomban, ami hátráltathatja a gazdasági és műszaki fejlődést, és hátrányt jelenthet a vállalkozások számára a gazdasági versenyben való részvételben.

2. A GRAFIKAI ÁBRÁZOLHATÓSÁG KÖVETELMÉNYE

2.1. A grafikai ábrázolhatóság követelményének jelentősége

A grafikai ábrázolhatóság követelménye a 2016-os védjegyreform hatálybalépéséig (2017. október 1.) létezett az uniós védjegyjogban, a védjegyreform ezt a feltételt eltörölte, és helyette a pontos és egyértelmű ábrázolás követelményét vezette be.³² A grafikai ábrázolható-

²⁹ Q187 számú határozat (AIPPI).

³⁰ Faludi Gábor, Lukácsi Péter (szerk.): A védjegy törvény magyarázata. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014, p. 32–33.

³¹ Az 1997. évi XI. törvény indokolása.

³² L. 2.4. pont.

ság követelménye leegyszerűsítve azt jelenti, hogy a védjegybejelentésben a lajstromoztatni kívánt megjelölést kétdimenziósan, vizuális formában ábrázolni kell, ellenkező esetben a bejelentést elutasítják. Hasonlóan a tulajdonjoghoz, a védjegyjogban is kell, hogy legyen egy „meghatározott és állandó tárgya a jogviszonynak”,³³ és ezt hivatott biztosítani a grafikai ábrázolhatóság követelménye.

A grafikai ábrázolás követelményének konkrét funkciójával, a védjegyjogban betöltött szerepével az Európai Bíróság akkor kezdett el foglalkozni, amikor először merült fel a kétdimenziós grafikai ábrázolás nehézsége, mégpedig egy illat lajstromozási ügyében, a *Sieckmann-ügyben*.³⁴ A konkrét eljárás során a Bíróság a következők szerint határozta meg a grafikai ábrázolás követelményének rendeltetését: a grafikai ábrázolás egyrészt azért fontos, mert segít magának a védjegyjogosultnak a védjegyoltalom tárgyának pontos meghatározásában, másrészt a bejelentést elbíráló hatóság számára is kulcsfontosságú információval szolgál, hiszen a védjegy ábrázolása teszi lehetővé például a lajstromozás előtt elvégzendő kutatás lefolytatását, két védjegy összehasonlítását a viszonylagos kizáró okokra tekintettel vagy a védjegybitorlási ügyekben történő eljárást. Harmadrészt fontos a fogyasztók és a versenytársak számára is a grafikai ábrázolás, hiszen így juthatnak információhoz a védjegyjogosultat megillető pontos jogosultságokkal kapcsolatban. Ezen álláspontját az Európai Bíróság a *Heidelberger Bauchemie-ügyben*³⁵ is megerősítette, mely eljárás tárgya egy színkombináció oltalomképesége, grafikai ábrázolhatósága volt.

A *Sieckmann-ügyben* kifejtettekén kívül a későbbi bejelentők szempontjából is rendkívül fontos, hogy a lajstromozandó, illetve lajstromozott megjelölés grafikailag ábrázolható és ábrázolt legyen, hiszen ha egy potenciális bejelentő körültekintően jár el, és olyan megjelölést akar választani vállalkozása számára, mely nem ütközik más korábbi védjegyébe, pontosan meg kell ismernie a korábban lajstromozott megjelöléseket annak érdekében, hogy ki tudja zárni az ütközés lehetőségét.³⁶

2.2. A grafikai ábrázolhatóság követelményének kialakulása, története

A grafikai ábrázolhatóság követelménye mindig is a védjegyoltalom alapeleme volt, és ennek oka a védjegy történeti fejlődésére és a védjegy-lajstrom szerepére vezethető vissza. Védjegyek már az ókorban is léteztek, de használatuk különösen a kereskedelem, a kézműipar és a közlekedés fejlődése következtében terjedt el a középkorban. A középkori céhek előszeretettel használtak védjegyeket abból a célból, hogy saját termékeiket megkülönböztessék más céhek hasonló termékeitől. A mai értelemben vett védjegyek használata az ipari forradalom és az urbanizáció hatására terjedt el. A tömegtermelés miatt a különböző termékek

³³ Szalai: i. m. (1), p. 98.

³⁴ C-273/00. számú ügy (2002. december 12.), valamint I. jelen dolgozat 3.3.2. pont.

³⁵ C-49/02. számú ügy, 27–30. pont.

³⁶ Szalai: i. m. (1), p. 32.

előállítóinak érdekében állt, hogy termékeiket megkülönböztessék versenytársaik termékeitől, hiszen ezek az áruk sok esetben a belföldi piacon túl külföldi piacra is kerültek, így kulcsfontosságúvá vált a termékek eredetének megjelölése. A középkorban és az újkorban védjegyként csak vizuálisan érzékelhető, ma hagyományosnak tekintett megjelöléseket alkalmaztak, főként ábrákat, majd betűket és szavakat vagy ezek kombinációját, hiszen ezek a megjelölések voltak képesek a leginkább betölteni a védjegy fő szerepét, a megkülönböztetést, az adott termék eredetének megjelölését.

A védjegy jog kiindulópontja a következő: a fogyasztó úgy találkozik a piacon az adott termékkel (és ezáltal az azon lévő védjeggyel), hogy azt meglátja, vizuálisan érzékeli, tehát a védjegy lajstromban történő megjelenítésének is meg kell egyeznie a fogyasztó általi érzékeléssel a jogbiztonság és az összehasonlíthatóság lehetővé tétele miatt. A védjegy lajstrom vezetése, valamint a meghirdetés (publikáció) hagyományosan papíralapon történt, és több országban mind a mai napig így történik. A 20. század végéig tehát minden védjegy magától értetődően grafikailag ábrázolható és ábrázolt volt, hiszen a papíralapú lajstrom és közlöny miatt elkerülhetetlen volt az adott megjelölés kétdimenziós grafikai ábrázolása (de nem is mutatkozott igény olyan védjegyek iránt, melyek ilyen formában nem ábrázolhatóak). A változások következtében azonban megjelent az igény az olyan védjegyek iránt, melyek nem feltétlenül érzékelhetőek vizuálisan, vagy nem ábrázolhatóak grafikailag; az ezen igény felmerüléséhez vezető folyamat sokrétű, számos körülmény együttesen vezetett az ilyen típusú védjegyek megjelenéséhez.

2.3. A grafikai ábrázolhatóság követelménye a védjegyreform előtt

Az új típusú megjelölések elterjedésével értelemszerűen megugrott az ilyen megjelölésekre vonatkozó védjegybejelentések száma is, hiszen a vállalkozásoknak jogi védelemre volt szükségük ezen megjelöléseik tekintetében. A tagállami védjegy hivatalokat és bíróságokat, valamint az EUIPO jogelődjét, a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalt azonban felkészületlenül érték ezen bejelentések, és – főként kezdetben – a legtöbb ilyen eljárásban elutasító döntés született többnyire a grafikai ábrázolás hiányára vagy nem megfelelő voltára, illetve a megkülönböztetőképesség hiányára hivatkozva. A következő lépést az uniós gyakorlat egységessé válása jelentette, mely egyrészt a tagállami védjegy hivatalok, bíróságok és a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal döntéseinek köszönhető, másrészt annak, hogy a tagállami védjegy hivatalok és bíróságok sok ügyben az Európai Bírósághoz fordultak, és előzetes döntéshozatal iránti kérelmet terjesztettek elő; az EUB ezen eljárások során munkálta ki az új típusú bejelentések lajstromozhatóságával kapcsolatos feltételeket. E követelmények a kétezres évek elejére kristályosodtak ki, de a bejelentések továbbra is számos esetben végződtek elutasítással, főként a grafikai ábrázolhatóság és a megkülönböztetőképesség hiánya miatt. A megkülönböztetőképesség követelményének jelentőségét és szükségességét nem lehet kétségbe vonni, hiszen e lajstromozáshoz szükséges feltétel a védjegy legfontosabb

funkcióját biztosítja, azonban a grafikai ábrázolás követelményével kapcsolatban egyre több negatív álláspont alakult ki a szakirodalomban, hiszen e feltétel útját állta az atipikus megjelölések lajstromozásának, és annak ellenére, hogy a hivatali és bírósági gyakorlat enyhített e követelmény súlyán, valamint igyekezett azt rugalmasabbá tenni, számos esetben ez a feltétel így is meggátolta az új típusú megjelölések védjegyként történő lajstromozását.

A grafikai ábrázolás követelményének szükségességével kapcsolatos érveket és ellenérveket a Max Planck Társaság müncheni székhelyű Szellemtulajdon-jogi és Versenyjogi Intézete is számba vette, az európai védjegyrendszer működéséről szóló átfogó tanulmányában (2011). Az intézet elemezte a rendszer főbb hiányosságait, modernizációra szoruló szegmenseit, és megfogalmazta javaslatait mind az anyagi jog, mind az eljárásjog területén alkalmazandó változtatásokkal, módosításokkal kapcsolatban.³⁷ Az intézet a grafikai ábrázolhatóság követelményének eltörlése mellett érvelt a rugalmasabb megközelítés jegyében. A tanulmány szerint a grafikai ábrázolhatóság követelményét a megkérdozett védjegyhasználók jelentős többsége idejétmúlnak tartja, és olyan, rugalmasabb szabályozás bevezetését sürgetik, amely lehetővé teszi az új típusú megjelölések ábrázolásával kapcsolatos megengedőbb gyakorlat elterjedését.³⁸ Az intézet azonban hangsúlyozza, hogy a flexibilis szabályozás nem mehet a jogbiztonság követelményének a rovására.

Az intézet feltérképezte számos tagállami védjegy hivatal, valamint nemzetközi, védjegyekkel foglalkozó szervezet álláspontját is ezzel kapcsolatban; volt olyan szervezet (pl. European Communities Trade Mark Association, ECTA), amely a grafikai ábrázolhatóság követelményének fenntartása mellett érvelt, de többségben voltak az olyan szervezetek, melyek a követelmény eltörlése, illetve legalábbis módosítása mellett foglaltak állást. Az INTA (International Trademark Association) rugalmasabb szabályozást sürgetett,³⁹ amely lehetővé teszi az új típusú megjelölések védjegyként történő lajstromozását, illetőleg a meglévő szabályozás olyan irányú módosítását, amely engedi az ilyen megjelölések ábrázolását új, csak az atipikus védjegyekre vonatkozó feltételek bevezetésével. A tanulmány felhívja a figyelmet ezenkívül a hivatali (tagállami hivatalok és OHIM) és bírósági gyakorlatban észlelhető következetlenségekre, amelyek szintén a védjegyreform bevezetését sürgetik.

2.4. A 2016-os védjegyreform által hozott változások

A 2016-os védjegyreform jelentős fordulatot jelentett az európai szellemi tulajdon világában és a lajstromozás feltételei körében, így a grafikai ábrázolással kapcsolatban is komoly változásokat hozott. Két fő részre bontható: az irányelv és a rendelet (valamint a végrehajtási rendelet) reformjára; az irányelv megszövegezése a grafikai ábrázolás és a kizáró okok tekin-

³⁷ Study on the Overall Functioning of the European Trade Mark System. Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law, Munich, 2011: http://ec.europa.eu/internal_market/indprop/docs/tm/20110308_allensbach-study_en.pdf (2017. 10. 12.).

³⁸ I. m. (37), p. 66–68.

³⁹ I. m. (37), p. 35.

tetében követi a rendelet szövegét, így a továbbiakban – tekintettel arra, hogy jelen dolgozat fő témája az európai uniós védjegyekkel kapcsolatos szabályozás – csupán a rendelet tartalma kerül ismertetésre.

Az Unióban kialakított védjegyrendszer ugyan működőképes volt, de bevezetése óta – azaz megközelítőleg tizenöt éve – nagyobb változáson, reformon nem esett át, holott az elmúlt két évtizedben a gazdasági környezet, az üzleti szféra és maga az Európai Unió is számos alapvető változáson esett át, így tehát időszzerűvé vált egy átfogó reform véghezvitele. A közösségi védjegyrendeletet módosító rendelet 2016. március 23-án lépett hatályba, de bizonyos rendelkezései (így a grafikai ábrázolhatóság követelményének eltörlése is) csak 2017. október 1-étől alkalmazandók; az irányelv 2016. január 12-én lépett hatályba, de a nemzeti jogba történő átültetésére 3 év (bizonyos rendelkezések tekintetében 7 év) türelmi idő áll a tagállamok rendelkezésére.

2.4.1. A védjegyreform hatása a grafikai ábrázolás követelményére

A védjegyreform által hozott változások közül jelen dolgozat szempontjából a legnagyobb jelentőséggel az anyagi jogi szabályok módosítása bír, ezen belül is a lajstromozhatóság feltételeinek csökkentése; a rendelet ezt a célt két irányból közelítette meg: egyrészt eltörölte a grafikai ábrázolhatóság követelményét, másrészt bővítette az oltalomban részesíthető megjelölések felsorolását.

Az új védjegyrendelet preambuluma 9. bekezdésében említi a védjegyreform által kitűzött célokat: *„Annak érdekében, hogy a jogbiztonság növelésével egyidejűleg nagyobb rugalmasságot tegyünk lehetővé a védjegyek ábrázolási módja tekintetében, a grafikai ábrázolhatóság követelményét törölni kell az európai uniós védjegy fogalom meghatározásából. A megjelölés bármely megfelelő formában – azaz nem szükségszerűen grafikai eszközökkel –, széles körben elérhető technológia alkalmazásával történő ábrázolásának megengedettnek kell lennie, amennyiben az ábrázolás egyértelmű, pontos, önmagában teljes, könnyen hozzáférhető, érthető, tartós és objektív.”*⁴⁰ Az említett rendelkezések egyértelműen kifejezik a védjegyreform mögött meghúzódó jogalkotói célokat, így a technológiai fejlődéshez való alkalmazkodást, az eljárások korszerűsítését, a lajstromozás rugalmasabbá tételét, és figyelembe veszik az irányadó, a grafikai ábrázolhatóság követelményével kapcsolatban kialakult joggyakorlatot is. A módosító rendelet a grafikai ábrázolhatóság követelményének megszüntetését a jogbiztonság és a védjegyek ábrázolási módja tekintetében fennálló rugalmasság egyidejű növelésével indokolja.⁴¹

A korábban hatályos rendelet (a Tanács 207/2009/EK rendelete) 4. cikke szerint *„közösi védjegyoltalom tárgya lehet minden grafikailag ábrázolható megjelölés, így különösen szó – beleértve a személyneveket –, ábra, kép, alakzat, betű, szám, továbbá az áru vagy a csoma-*

⁴⁰ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2424 rendelete preambuluma 9) bekezdése.

⁴¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2424 rendelete preambuluma 9) bekezdése.

golás formája, ha e megjelölés alkalmas arra, hogy valamely vállalkozás áruit vagy szolgáltatásait megkülönböztesse más vállalkozások áruitól vagy szolgáltatásaitól”. Ezzel szemben az új védjegyrendelet 4. cikke így szól: „Az európai uniós védjegyoltalomban részesíthető megjelölés Európai uniós védjegyoltalomban részesülhet minden megjelölés, így különösen szó – beleértve a személyneveket is –, ábra, kép, alakzat, betű, szám, szín, továbbá az áru vagy az áru csomagolásának formája, vagy hang, amely alkalmas arra, hogy valamely vállalkozás áruit vagy szolgáltatásait megkülönböztesse más vállalkozások áruitól vagy szolgáltatásaitól; és az európai uniós védjegyek lajstromában ... való ábrázolásának módja lehetővé tegye azt, hogy az illetékes hatóságok és a nyilvánosság egyértelműen és pontosan meghatározza a jogosultat megillető oltalom tárgyát.” Láthatjuk, hogy egyrészt kikerült a szövegből a grafikai ábrázolhatóság követelménye mint a megjelölés védjegyként történő bejegyzésének egyik feltétele, valamint az oltalmazható megjelölések körét tartalmazó példálózó felsorolás két új elemmel bővült: a szín- és a hangmegjelöléssel.

A védjegyreform a védjegyrendelet végrehajtási rendeletének módosítását is magában foglalta, ez a jogalkotási eljárás még folyamatban van;⁴² a végrehajtási rendelet kiindulópontként fog szolgálni a grafikai ábrázolás követelményének eltörlése után a bejelentésben szereplő megjelölések ábrázolásával kapcsolatban. A rendelet számos olyan rendelkezést vezetne be, amelyek elősegítenék az elektronikus védjegybejelentés szélesebb körben történő elterjedését: például lehetővé tenné, hogy a védjegybejelentés meghirdetésében, valamint a védjegyokiratban az EUIPO online adatbázisára mutató link kiváltsa a bejelentés tárgyát képező megjelölés ábrázolását.⁴³ A megjelölések ábrázolása körében a végrehajtási rendelet tervezete a védjegyreform hatálybalépéséig kialakult európai uniós hivatali és bírósági gyakorlatot kodifikálja; a tervezet 3. cikke alapján a megjelölést bármilyen formában – tehát nemcsak grafikai úton – lehet ábrázolni széles körben elérhető technológia alkalmazásával, amennyiben az ábrázolás megfelel a *Sieckmann-kritériumoknak*.⁴⁴

A megkülönböztetőképességet mint a lajstromozáshoz fűződő egyik követelményt a védjegyreform érintetlenül hagyta, így a védjegybejelentésről való döntés esetén ezt a kritériumot továbbra is vizsgálni fogják a szellemi tulajdonnal foglalkozó hivatalok és az EUIPO, de a rendelet és az irányelv hatálybalépése után a grafikai ábrázolhatóság követelménye helyett a vizsgálat tárgya a megjelölés ábrázolásának egyértelmű és pontos volta lesz.

Összességében megállapítható, hogy a védjegyrendelet módosítása követte a gyakorlatban kialakult feltételeket és követelményeket, és rugalmas, az atipikus védjegyeknek kedvező rendszert hozott létre. Azonban ez nem jelenti azt, hogy ezentúl bármilyen megjelölés védelemben részesülhet, hiszen a módosító rendelet kimondja, hogy a megjelölés csak akkor lajstromozható, ha „az ábrázolás egyértelmű, pontos, önmagában teljes, könnyen hozzá-

⁴² L. 1.3. pont.

⁴³ Végrehajtási rendelet tervezete, Preambulum (5)–(7) bekezdés.

⁴⁴ Egyértelmű, pontos, önmagában teljes, könnyen hozzáférhető, érthető, tartós és objektív.

férhető, érthető, tartós és objektív”.⁴⁵ E kritériumok a grafikailag nem vagy nehezen ábrázolható megjelölések lajstromozhatósága kérdésében kialakult, a későbbiekben részletesen ismertető bírói gyakorlatban forrtak ki.

3. VÉDJEGYTÍPUSOK

Egy vállalatnak működése, kereskedelmi tevékenysége során sokféle különböző védjegyre szüksége lehet, az Apple Inc. például több mint ötszáz, a Microsoft Corporation pedig több mint hatszáz lajstromozott európai uniós védjegy jogosultja (a nemzeti és nemzetközi védjegyeket is beleszámítva az ezen vállalatok védjegyportfóliójába tartozó védjegyek száma a többesres nagyságrendet is eléri), de a kisebb vállalkozásoknak is sokszor 30-40 védjegybejelentést kell tenniük, ha gondosan kívánnak eljárni a szellemi tulajdon védelme körében. A különböző cégek védjegyportfóliói azonban korántsem homogének, azaz a megjelöléseknek nem csupán egy-két fajtájára szereznek oltalmat a társaságok; a Kraft Foods vállalatcsoport védjegyportfóliójában például megtalálható több térbeli védjegy (például a TUC keksz⁴⁶ vagy a Toblerone csokoládé formája⁴⁷), egy színvédjegy (a híres Milka-lila védjegy⁴⁸), valamint számos ábrás védjegy, szóvédjegy.

Ha egy vállalkozásnak több, különböző nevű és jellegű terméke van, több eltérő típusú védjegyre van szüksége: a vállalkozás és a termékek nevére szóvédjegyet, a vállalat logója tekintetében ábrás és szóvédjeggyel kombinált ábrás védjegyet, egyes termékek vagy a vállalati arculat fő színeinek vonatkozásában színvédjegyet, bizonyos termékek (pl. italok) csomagolásának, formájának, palackjának vonatkozásában térbeli védjegyet, a reklámozáskor használt szignál tekintetében pedig hangvédjegyet igényelhet.⁴⁹ Az adott vállalkozás tevékenységi körétől függően igényelhet ezenkívül például egy filmstúdió mozdulat- vagy mozgóképvédjegyet, egy gyógyszergyártó vagy kutatással foglalkozó cég hologramvédjegyet, egy ruhagyártó vállalat pozícióvédjegyet.

A védjegyeket két csoportra oszthatjuk a grafikai ábrázolhatóság szempontjából: hagyományos és nem hagyományos védjegyek. A hagyományos védjegyek tipikusan a szavak, szóösszetételek, betűk, számok és ábrák; az ilyen megjelölések esetében a grafikai ábrázolhatóság követelményének olyan szempontból nincs jelentősége, hogy ezen megjelölések vizuálisan érzékelhetőek, így grafikai ábrázolásuk egyszerű, egyértelmű. A nem hagyományos védjegyeken belül megkülönböztetünk vizuálisan érzékelhető megjelöléseket (térbeli, szín-, hologram-, mozgókép-, mozdulatsor- és pozícióvédjegyek) és vizuálisan nem érzékelhető,

⁴⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2424 rendelete preambuluma (9) bekezdése.

⁴⁶ 009375726 lajstromszámú európai uniós védjegy.

⁴⁷ 000031237 lajstromszámú európai uniós védjegy.

⁴⁸ 000031336 lajstromszámú európai uniós védjegy.

⁴⁹ *Tattay*: i. m. (6), p. 49.

tehát más érzékszervre ható megjelöléseket (illat-, hang-, tapintás- és ízvédjegyek).⁵⁰ Az új típusú védjegyek felsorolása példálózó, az ilyen megjelölések köre bővíülhet, idetartozhat tehát bármilyen olyan védjegy, ami nem tartozik a hagyományos védjegyek csoportjába. A vizuálisan nem érzékelhető védjegyek esetén a legproblematisabb a grafikai ábrázolás, hiszen a vizuális úton történő érzékelésük is lehetetlen, tehát nyilvánvalóan az ábrázolásuk sem egyszerű; így míg a hagyományostól eltérő védjegyek első csoportja esetén az európai uniós bírói gyakorlat megengedőbb, a vizuálisan nem érzékelhető megjelölések esetén szigorúbb, a lajstromozást szinte teljes mértékben kizáró, ellehetetlenítő megközelítést alkalmaz.

3.1. Hagományos védjegyek

A hagyományos védjegyek, azaz a szavak, szóösszetételek, betűk, számok, ábrák és ezek kombinációja esetén a grafikai ábrázolás magától értetődő, hiszen ezek a megjelölések vizuálisan érzékelhetőek. Az ilyen fajta védjegyek a leggyakoribbak az Európai Unióban, az összes lajstromozott európai uniós védjegy 58%-a szóvédjegy és 41%-a ábrás védjegy, a maradék 1%-on osztozik a hagyományostól eltérő védjegyek összes típusa.⁵¹

Az új védjegyrendelet hatálybalépéséig a hagyományos és atipikus védjegyek megkülönböztetése nyomon követhető volt a rendelet oltalomban részesíthető megjelöléseket tartalmazó felsorolásában. Ugyan ez a lista nem kimerítő, tehát a felsorolt megjelöléseken kívül is bármilyen megjelölés szerezhethet védjegyoltalmat, amennyiben megfelel a rendelet által előírt feltételeknek, de a védjegyreform hatálybalépéséig a rendeletben kifejezetten említett megjelölésfajták mind a hagyományos védjegyek körébe tartoztak. Azonban 2017. október 1-jétől kezdve a felsorolás részévé vált az atipikus megjelölések közé tartozó szín és a hang is; elképzelhető, hogy a védjegyreform által bevezetett módosítás a gyakorlatban bekövetkezett változásokat tükrözi, azaz a színek és a hangok (legalábbis a zenei hangok) fokozatosan átkerültek az atipikus védjegyek kategóriájából a hagyományos védjegyek csoportjába.

A végrehajtási rendelet tervezete a hagyományos védjegyek ábrázolásának módjáról is rendelkezik a lajstromozási eljárás részletes szabályainak és a védjegybejelentés tartalmi elemeinek körében. A rendelet különválasztja a szóvédjegyeket és az ábrás védjegyeket; az előbbi kategóriába sorolja a betűkből, számokból vagy egyéb tipográfiai karakterekből álló megjelöléseket, az utóbbi csoportba pedig az olyan megjelölések tartoznak, amelyek speciális grafikai elrendezést, karaktereket vagy színeket tartalmaznak, ideértve az olyan megjelöléseket is, melyek ábrát és betűket vagy számokat is tartalmaznak. A tervezet szerint

⁵⁰ Dr. Nagy-Kocsomba Nelli Livia: A színek és színekombinációk oltalmazhatósága a divatiparban az utóbbi évek joggyakorlata tükrében. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 11. (121.) évf. 5. sz., 2016. október.

⁵¹ Statistics of European Union Trade Marks (EUIPO): https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/about_euipo/the_office/SSC009-Statistics_of_EU_Trade_Marks-2016_en.pdf (2017. 10. 18.).

szóvédjegyek esetén a bejelentésnek tartalmaznia kell az adott megjelölés közönséges betűtípussal és elrendezésben történő ábrázolását, színek és grafikai elemek használata nélkül. Az ábrás védjegyek esetén a bejelentésben a ábrázolásnak ki kell terjednie a megjelölés minden elemére, és amennyiben az tartalmaz színeket, úgy azok feltüntetésére is. Amennyiben a bejelentést nem elektronikus úton nyújtják be, a megjelölést egy, a bejelentés szöveges részét tartalmazó laptól különálló lapon kell ábrázolni, amely lap mérete nem haladhatja meg az A4-es méretet, és legalább 2,5 cm-es szegélyt kell hagyni a lap két oldalán.⁵² Amennyiben nem egyértelmű a megjelölés tájolása, a bejelentésben meg kell jelölni a megjelölés felső részét.

3.2. Az új típusú védjegyek

3.2.1. Az új típusú védjegyek megjelenése

A piacgazdaság és a gazdasági társaságok számának növekedése (Közép-Európában főként a rendszerváltás után) a piacon lévő termékek és szolgáltatások, illetve ezzel egyidejűleg a védjegybejelentések és -lajstromozások számának ugrásszerű emelkedését eredményezte.⁵³ A védjegybejelentésekkel kapcsolatos változás nemcsak mennyiségi, hanem minőségi átalakulást is jelentett, így a technológiai fejlődés, a globalizáció és a modern gazdasági verseny folytán megjelent az új típusú védjegyek iránti igény. Európában a nyolcvanas évek közepén jelentkezett a nem hagyományos védjegyek iránti kereslet, de az Egyesült Államokban már egészen az ötvenes évektől kezdve jelentettek be szín- és hangvédjegyeket.⁵⁴

A második világháborúig a gazdasági fejlődés üteme lassabb volt, ami a védjegyjogban kevesebb, de értékesebb védjegyet eredményezett, melyek hosszú és kitartó munka eredményeként jöttek létre. A második világháború után, a huszadik század végén a vállalkozások marketingstratégiája megváltozott: a hosszú brandépítési folyamat helyett intenzív reklámozási tevékenységre tértek át,⁵⁵ és ez a tendencia a mai napig megfigyelhető. Az új védjegyek gyorsan alakulnak ki, gyorsan mennek át a köztudatba, de sok esetben gyorsan elavulttá is válnak, kimennek a divatból. Annak érdekében, hogy egy vállalkozás egy adott márka vagy védjegy jó hírnevét, közismertségét meg tudja tartani, lépést kell tartania a technológiai változásokkal. A védjegyet tulajdonképpen a marketing hozza létre, hívja életre, követve a telekommunikációs ágazatban kialakult szokásokat és változásokat; folyamatosan újabb és újabb technikai lehetőségek jelennek meg, például az óriásplakátok helyett a közösségi médiában történő reklámozás, a marketing, és ezáltal a védjegyek is követik ezen változásokat.

⁵² Végrehajtási rendelet tervezete, 3. cikk, 6. pont.

⁵³ *Tattay*: i. m. (6), p. 13.

⁵⁴ *Nagy-Kocsomba*: i. m. (50).

⁵⁵ *Vida Sándor*: A védjegy pszichológiai és jogi megközelítésben. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1985, p. 14.

A 20. század vége óta, de főként a 21. században a vállalkozások valóságos küzdelmet folytatnak annak érdekében, hogy megnyerjék a fogyasztó figyelmét. Ahhoz, hogy a fogyasztó az adott vállalkozás termékét válassza a piacon lévő sok százezer termék közül, olyan marketingstratégiára van szükség, ami emlékezetes reklámot hoz létre, olyan brandet és terméket kell alkotni, amely feltűnő, lebilincselő és magával ragadó. Ráadásul a piacon lévő termékek egyre inkább hasonlítanak egymásra, egyre nehezebb észlelni a különbséget köztük,⁵⁶ így a védjegy szerepe még nagyobb mértékben felértékelődött. Már nemcsak az adott termék külseje, csomagolása, megjelenése számít, hanem az ahhoz kapcsolódó hangulat, érzés, a fogyasztó és a termék között létrejövő kapcsolat, melynek kialakulása során az érzelmi tényezők is fontos szerepet játszhatnak; az érzelmekre, érzésekre pedig sikeresebben lehet hatni illatok, színek, ízek segítségével, mint szlogenek és ábrák használatával.

Ezekre az elvárásokra adnak választ az új típusú megjelölések, melyek izgalmasak, figyelemfelkeltőek és megragadnak a fogyasztó emlékezetében. Azonban nem elég egy különleges megjelölés megalkotása és használata, hiszen az ötletet „ellophatja” a versenytárs; szükség van jogi védelem biztosítására is. A szellemitulajdon-jog körében a védjegyoltalom az a jogintézmény, amely képes az ilyen jellegű megjelölések védelmére (bizonyos esetekben szerepet játszhat a formatervezésiminta-oltalom, a szabadalom vagy a szerzői jog is). Annak érdekében, hogy az ilyen típusú megjelölések védjegyoltalomban részesülhessenek, meg kell felelniük bizonyos, a védjegy jog által támasztott követelményeknek; a hagyományostól eltérő megjelölések tekintetében ezen feltételek közül a legproblematisabbnak a grafikai ábrázolhatóság és a megkülönböztetőképesség követelménye bizonyul.

3.2.2. A védjegyoltalom megszerzésének nehézségei az új típusú védjegyek esetén

Általánosságban megállapítható, hogy a hagyományos típusú védjegyek nagyobb eséllyel képesek ellátni a védjegy alapvető rendeltetését, a megkülönböztető funkciót, hiszen könnyen belátható, hogy egy ábra vagy egy szlogen könnyebben képes kapcsolatot kialakítani egy áru vagy szolgáltatás és az azt előállító vagy kínáló vállalkozás között, mint mondjuk egy szín vagy egy illat. Természetesen bizonyos esetekben az atipikus megjelölések is képesek e funkció betöltésére; sok esetben az ilyen típusú megjelölések használat során szerzik meg a megkülönböztetőképességet. A megkülönböztetőképesség fokát az határozza meg, hogy az adott védjegy mennyiben képes jelezni a termék vagy szolgáltatás kereskedelmi eredetét.⁵⁷ Az új típusú védjegyek körében ez a szint a legtöbb esetben alacsonyabb, hiszen

⁵⁶ *Vida: i. m. (55), p. 70.*

⁵⁷ A Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (Védjegyek és Formatervezési Minták) által a közösségi védjegyekkel kapcsolatban végzett vizsgálatra vonatkozó iránymutatás, C. rész, 4. szakasz, 2. pont: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/law_and_practice/trade_marks_practice_manual/WP/Part-A/04-part_a_general_rules_section_4_language_of_proceedings/part_a_general_rules_section_4_language_of_proceedings_hu.pdf.

egy termék színe, illata, formája, tapintása vagy íze inkább tekinthető az adott áru tulajdonosságának, jellemzőjének, mint eredetjelzőjének. A megkülönböztetőképesség hiánya az az ok, amelyre hivatkozva elutasításra kerül a legtöbb, új típusú megjelölésre vonatkozó védjegybejelentés. E körben fontos szempont az érzékelés szubjektív volta is (főként az illat- és íz megjelölések esetén), hiszen ez a tényező is csökkenti a megkülönböztetőképesség fokát az adott megjelölés tekintetében.

A grafikai ábrázolhatóság és a megkülönböztetőképesség követelményein kívül megjelennek a védjegyrendelet 7. cikkének e) pontjában foglalt követelmények is mint elutasítást megalapozó okok, azaz elutasításra kerül a védjegybejelentés, ha a megjelölés *„kizárólag olyan formából vagy egyéb jellemzőből áll, amely az áru jellegéből következik; az árunak olyan formájából vagy egyéb jellemzőjéből áll, amely a célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges; vagy olyan formából vagy egyéb jellemzőből áll, amely lényeges értéket ad az áruhoz”*. Ezek az esetek a funkcionalitás fogalmán belül helyezkednek el, és azt hivatottak megakadályozni, hogy olyan megjelölésekre oltalmat lehessen szerezni, amelyek valójában nem megjelölések, nem adnak hozzá semmit az áruhoz, hanem alapvető, objektívizálódott formák, melyeket *„a közönség az áru természetére figyelemmel természetesnek tart”*,⁵⁸ hiszen ha az ilyen megjelölések oltalom alatt állnának, az a piaci versenyt akadályozná, a piac túlságosan nagy részét lefedné, kisajátítaná.

A hagyományostól eltérő védjegyek esetén kezdetben, az ezredforduló idején sokszor lassú, problémás folyamat volt a bejelentés, egyrészt a korábban felsorolt, lajstromozáshoz szükséges feltételek teljesítése (vagy annak hiánya) miatt, másrészt mivel az ügyek nagy százaléka ún. *landmark case* volt, azaz az első a saját kategóriájában, így a védjegyhivataloknak és bíróságoknak alapvető, elvi jelentőségű tételeket és szempontrendszerket kellett lefektetniük az oltalmazhatóság, azon belül főként a grafikai ábrázolás és a megkülönböztetőképesség kapcsán. A tagállami bíróságok sokszor bizonytalanok az atipikus védjegyek lajstromozásának kérdésében, így előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményeznek, amelyek eredményeképp az ügyek jelentősen elhúzódnak. A védjegyreform hatálybalépésének idejére többé-kevésbé letisztult az egyes új típusú megjelölésekkel kapcsolatos bírói gyakorlat, kialakultak a lajstromozhatóság feltételei. A következő kihívás, mellyel az európai uniós jogalkotás és jogalkalmazás szembesülni fog, valószínűleg a hagyományostól eltérő, lajstromozott védjegyekkel kapcsolatos különböző jogviták elbírálása lesz, a bitorlási eljárások lefolytatása és a különböző megjelölések összehasonlítása.⁵⁹

⁵⁸ Vida Sándor: Az Európai Bíróság újabb döntései térbeli védjegyekről. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 109. évf. 6. sz., 2004. december, p. 50.

⁵⁹ Nagy-Kocsomba: i. m. (50).

3.3. Illatvédjegyek

„Az illatok hűségesek, néha erősebbek, mint az idő. Parancsolnak neki, kényszerítik, hogy emlékeket hozzon, az érzékek és a lét összes emlékeit. Kényszerítik, hogy mámort hozzon és szomorúságot, várankozásokat, lemondást és győzelmet és estét és hajnalt és szemek csillogását.”

Fekete István

3.3.1. Ábrázolás

Könnyen belátható, hogy miért ütközik nehézségekbe az illatmegjelölések (*olfactory marks*) grafikai ábrázolása: az emberek szaglására hat, szemmel nem látható, tehát a vizuálisan nem érzékelhető megjelölések körébe tartozik. A szaglásnak jelentős szerep jut az emberi érzékelés során, sőt, fogyasztóként hozott döntéseinket is befolyásolhatja például egy-egy áru, illetve bolt illata. Az illatok, szagok érzékelése azonban szubjektív, meghatározni, objektív módon jellemezni őket majdhogynem lehetetlen. Sok körülmény befolyásolja azt, hogy egy adott illatot hogyan érzékelünk (pl. az illat töménysége, a hőmérséklet, az érzékelő kora vagy egészségi állapota).

A védjegyreform hatálybalépéséig kérdéses volt az EU-ban az illatmegjelölések lajstromozhatósága, és a védjegyreform sem adott választ minden, a lajstromozással kapcsolatos kérdésre. Az illatmegjelölések védjegyként történő bejegyzésének útjában nem csupán a grafikai ábrázolhatóság követelménye állt, hanem sokszor a megkülönböztetőképesség hiánya is, éppen az érzékelés szubjektivitása miatt. Így kérdéses, hogy a védjegyreform hatálybalépése, a grafikai ábrázolhatóság követelményének eltörlése és ezzel egyidejűleg az „egyértelmű és pontos ábrázolás” feltételének megjelenése mennyiben enged utat a jövőben az illatmegjelölések lajstromozásának, hiszen a megkülönböztetőképesség továbbra is kulcsfontosságú szerepet játszik a lajstromozási eljárás során, és az illatok esetében nehezen teljesíthető követelmény a bejegyzés tekintetében.

Az új típusú megjelölések közül talán az illatmegjelölések körében a legnehezebb a vizuális úton történő ábrázolás; ezen követelményt a 2016-os védjegyreform hatálybalépése előtt a bejelentők kémiai képletek, illetve szavakkal történő leírás, illatminták segítségével, vagy ezek kombinációjával próbálták kielégíteni, de a védjegy hivatalok, illetve az Európai Bíróság a legtöbb esetben nem látta teljesítettnek a követelményeket (sokszor emellett a megkülönböztetőképesség hiányára is hivatkozva).

Illatvédjegyek a gyakorlatban

A védjegyreform hatálybalépéséig az Unióban összesen egy európai uniós illatvédjegy került bejegyzésre, ez pedig a „*the smell of fresh cut grass*”, azaz a frissen nyírt fű illata, a 28. áruosztályba tartozó teniszlabdák tekintetében.⁶⁰ A védjegybejelentést 1996-ban nyújtották

⁶⁰ 000428870 lajstromszámú európai uniós védjegy.

be Hollandiában, és a védjegy lajstromozására 2000. október 11-én került sor. A védjegy leírása a következőt tartalmazza: „*a megjelölés frissen nyírt fű illatából áll, a termékre vonatkoztatva*”. A Belső Piaci Harmonizációs Hivatal tehát egyedül ezen bejelentés esetén látta teljesítettnek a grafikai ábrázolhatóság követelményét (valamint minden más követelményt); álláspontja szerint a frissen nyírt fű illata egy olyan illat, amelyet mindenki azonnal megismer, fel tud idézni az emlékei alapján. A védjegy 2006-ban megújítás hiányában megszűnt, így jelenleg az Európai Unióban egyetlen illatvédjegy sincs (ide nem értve természetesen az Unió területén lajstromozott nemzeti védjegyeket, például az Egyesült Királyságban bejegyzett „*keserű sör erős illata*” védjegyet, amelyet dartsnyilakra kiterjedően lajstromoztak⁶¹).

De ez nem azt jelenti, hogy az EUIPO-hoz nem érkeznek illatmegjelölésekre kiterjedő bejelentések, de a hivatal ez idáig elutasította az ilyen bejelentéseket; ilyen volt többek között a „*citrom illata*” megjelölés, lábbelikre és cipőtálpakra kiterjedően,⁶² valamint a „*vaníliailat*” bejelentés különböző kozmetikumokra, ékszerekre, háztartási eszközökre, ruházatra és édességekre kiterjedően.⁶³

3.3.2. Jogi szabályozás

Az európai uniós védjegyrendelet az oltalmazható megjelöléseket tartalmazó felsorolásában⁶⁴ nem említi külön az illatokat, de mivel – ahogyan ez a *Sieckmann*-döntés nyomán is világossá vált – ez a felsorolás példálózó jellegű, tehát ugyan kifejezetten nem említi az illatokat mint oltalomban részesíthető megjelöléseket, de nem is tiltja azokat. Ez alapján tehát az illatmegjelöléseknek is ugyanazon feltételeknek kell megfelelniük lajstromozáskor, mint minden más megjelölésnek, így a védjegyreform előtt a grafikai ábrázolhatóságnak, a védjegyreform hatálybalépése után az egyértelműség és pontosság követelményének, ezenkívül a megkülönböztetőképesség feltételének, valamint a megjelölés nem állhat abszolút vagy relatív kizáró okok hatálya alatt. Sem a most hatályos végrehajtási rendelet, sem az új rendelet tervezete nem említi az illatokat mint megjelöléseket az ábrázolással kapcsolatos szabályok körében, de a tervezet kimondja, hogy abban az esetben, ha bejelentés tárgyát képező megjelölés nem illik egyik, a rendelet által nevesített kategóriába sem, a kérelemben pontosan meg kell jelölni a bejelentés tárgyát képező megjelölést, azaz a potenciális védjegyoltalom tárgyát.⁶⁵

Általánosságban elmondható, hogy az illatmegjelölések esetén a feltételek közül mind a grafikai ábrázolhatóság, mind a megkülönböztetőképesség teljesítése akadályokba ütközhet, valamint a feltétlen kizáró okok közül is aggályos lehet az a kritérium, mely szerint nem

⁶¹ 2000234 lajstromszámú védjegy az Egyesült Királyságban.

⁶² 001254861 számú védjegybejelentés.

⁶³ 001807353 számú védjegybejelentés.

⁶⁴ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2436 irányelve, 3. cikk; Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2424 rendelete, 4. cikk.

⁶⁵ A végrehajtási rendelet tervezete, 3. cikk 4. bekezdés.

részesülhet védjegyoltalomban az a megjelölés, amely kizárólag olyan jellemzőből áll, amely az áru jellegéből következik (e feltétel miatt került elutasításra az Egyesült Királyságban a Chanel No. 5 parfüm illatvédjegyként, hiszen a védjegy maga az árut testesítette meg). Nem részesülhet védjegyoltalomban az olyan illat, amely természetes „velejárója” az árunak (pl. a bőr illata bőrcipők esetén), vagy amely az áru funkcióját hordozza (pl. illatosító vagy parfüm illata, hiszen ez a termék funkciója). Ilyen esetekben a megjelölés megkülönböztetőképessége hiányzik, azaz a megjelölés leíró jellegű; szövédjegy esetén ilyennek minősülne például egy olyan védjegybejelentés, mely a „cipő” megjelölésre szeretne védjegyoltalmat szerezni cipők tekintetében. Könnyen belátható, hogy a legtöbb esetben az illat inkább a termék tulajdonságainak hordozója, mintsem árujelző. Ezek alapján tehát az oltalomban részesíthető illatok körét le kell szűkíteni egy olyan körre, amely illatok nem következnek a hozzájuk kapcsolódó áru jellegéből, funkciójából, tehát az árutól elválnak, így képesek a védjegy funkciójának betöltésére, azaz információt szolgáltatnak a fogyasztók – és versenytársak – számára a védjeggyel megjelölt termékről, illetve szolgáltatásról.

Az illatvédjegyekkel – és általában az új típusú megjelölésekkel – kapcsolatban meghatározó jelentőséggel bír az Európai Bíróság gyakorlata, az általa kimunkált elvek és kritériumok, tekintettel arra, hogy a rendelet és az irányelv nem tartalmaz kifejezett rendelkezést az illatmegjelölésekre vonatkozóan. Az EUB döntései közül is kiemelendő a *Sieckmann*-ügyben hozott döntés, mely ítéletre, illetve az ítéletben kidolgozott tesztre a bíróság több, a nem tradicionális védjegyekkel kapcsolatos témakörben hozott kulcsfontosságú döntésében is hivatkozott.

A Sieckmann-döntés

Az ügyben a védjegybejelentő egy illatmegjelölésre kívánt védjegyoltalmat szerezni Németországban, a nizzai osztályozás szerinti 35., 41. és 42. áruosztályban található szolgáltatásokra kiterjedően. A bejelentéshez a bejelentő csatolt egy leírást, melyben szavakkal jellemezte az illatot („*balzsamos gyümölcsös illat egy leheletnyi fahéjjal*”), mellékelte illatmintát, egy kémiai képletet ($C_6H_5-CH=CHCOOCH_3$), valamint egy nyilatkozatot, melyben közölte a hivatallal, hogy az illatminta megtalálható a helyi laboratóriumokban. A Német Szabadalmi és Védjegy hivatal elutasította a védjegybejelentést; a hivatal álláspontja szerint a megjelölés nem elégítette ki a grafikai ábrázolhatóság és a megkülönböztetőképesség követelményét. A bejelentő fellebbezést nyújtott be a döntés ellen, ezáltal az ügy a Szövetségi Szabadalmi Bírósághoz került. A bíróság kimondta, hogy elméletileg lehetséges az illatok védjegyként történő bejegyzése, de kétségei merültek fel a nem tradicionális védjegyek grafikai ábrázolhatóságával kapcsolatban, így előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezett az Európai Bíróság előtt.

A feltett kérdések közül az első az volt, hogy az irányelv⁶⁶ által előírt grafikai ábrázolhatóság követelménye csak azon megjelölésekre vonatkozik, melyeket elő lehet állítani újra közvetlenül, látható formájukban, vagy az olyan megjelölésekre is, amelyek vizuálisan önmagukban nem érzékelhetőek (például illatok vagy hangok). A második kérdés arra vonatkozott, hogy amennyiben az első kérdés kapcsán a tágabb értelmezést fogadja el a Bíróság, úgy az illatmegjelölések esetén kielégíti-e a grafikai ábrázolás követelményét a kémiai képlet, az illat szavakkal történő leírása, az illatminta vagy ezek kombinációja.

A *Sieckmann-ügyben* az Európai Bíróság működése során elsőként foglalkozott általánosságban és részletesen az új típusú megjelölések grafikai ábrázolhatóságának a kérdésével. A döntésben olyan elvi jelentőségű megállapításokat tett, melyek hivatkozási ponttá váltak az atipikus megjelölésekkel kapcsolatban. Az első kérdés megválaszolása során a Bíróság elsőként leszögezte, hogy a védjegyrendeletben és irányelvben található, oltalomban részesíthető megjelöléseket tartalmazó lista exemplifikatív, azaz nem kimerítő jellegű, így annak ellenére, hogy nem tartalmaz olyan megjelöléseket, melyek vizuálisan nem érzékelhetőek,⁶⁷ az ilyen megjelölések védjegyként történő lajstromozása nem kizárt. Ez alapján tehát megállapította a bíróság, hogy a grafikai ábrázolhatóság követelményét úgy kell értelmezni, hogy védjegyoltalmat szerezhet olyan megjelölés is, amelyet önmagában vizuálisan nem érzékelhető, de grafikailag ábrázolható.⁶⁸ Döntésében az Európai Bíróság meghatározta a védjegyjogban előírt grafikai ábrázolhatóság követelményének funkcióját is,⁶⁹ valamint kimondta, hogy a grafikai ábrázolás főként képek, vonalak vagy karakterek segítségével valósulhat meg.

A Bíróság egyik legfontosabb megállapítása a grafikai ábrázolás pontos követelményeivel, illetve tartalmával kapcsolatos, amelyekre mind az EUIPO, mind maga a Bíróság későbbi, atipikus védjegyekkel kapcsolatos döntéseiben rendszeresen hivatkozott. Az EUB kimondta, hogy az ábrázolásnak önállóan, egyszerűen hozzáférhetőnek, érthetőnek, tartósnak, világosnak, pontosnak és objektívnek kell lennie.⁷⁰ Egyértelműnek kell lennie olyan értelemben, hogy a megjelölés érzékelésének mindig ugyanolyan formában kell megtörténnie, és ez azt is jelenti, hogy az ábrázolásnak tartósnak kell lennie. Az objektivitás követelménye kapcsán megállapította a Bíróság, hogy el kell kerülni a szubjektív bármifajta megjelölését a megjelölés érzékelése során. E hét kritériumot nevezi a szakirodalom *Sieckmann-tesztnek* vagy *Sieckmann-kritériumoknak*; a teszt nagyban hozzájárult az új típusú megjelölések kapcsán a grafikai ábrázolhatóság követelményének kimunkálásához, tartalmának pontosításához, valamint nagy hatással volt a 2016-os védjegyreform során elfogadott rendelet és irányelv megszövegezésére is.

⁶⁶ A Tanács 89/104/EGK első irányelve (1988. december 21.).

⁶⁷ Megjegyzés: a korábbi védjegyrendeletben található lista csak a következő megjelöléseket tartalmazta: név, dizájn, betű, szám, áru vagy csomagolás formája.

⁶⁸ Sieckmann-döntés, 45. pont.

⁶⁹ L. 3.1. pont.

⁷⁰ Sieckmann-döntés, 52–55. pont.

A második kérdés kapcsán a bíróság az illatmegjelölésekre fókuszált, szemben az első kérdés kapcsán kifejtett, valamennyi új típusú védjegyre vonatkozó általános, elvi jelentőségű megállapításaival. Arra kellett választ adnia, hogy megfelel-e a grafikai ábrázolhatóság követelményének az illatmegjelölések esetén a kémiai képlet, a leírás, az illatminta vagy ezek kombinációja. A bíróság megállapította, hogy kevés ember ismer fel egy illatot kémiai képlet alapján, és a képlet nem az anyag illatát ábrázolja, hanem magát az anyagot, így nem elégíti ki a grafikai ábrázolás követelményét. A bíróság álláspontja szerint az illatminta sem tekinthető grafikai ábrázolásnak, ezenkívül nem elégíti ki a tartósság követelményét sem (tekintve, hogy az illatminta egy idő után elpárolog, illata megváltozik).⁷¹ Az illat szavak segítségével történő leírásával⁷² összefüggésben az EUB kifejtette, hogy a leírás ugyan grafikainak tekinthető, de nem elég egyértelmű, pontos és objektív. Érdekes, hogy a „*frissen nyírt fű*” védjegy esetén a Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy mindenki felismeri a csatolt leírás alapján a frissen vágott fű illatát az emlékei alapján, de ezt a feltételt a „*balzsamos gyümölcsös illat egy leheletnyi fahéjjal*” leírás tekintetében nem látta teljesítettnek. Összefoglalva, a bíróság egyik fent részletezett grafikai ábrázolási módot sem tekintette olyannak, ami kielégíti a védjegyrányelv által előírt grafikai ábrázolás követelményét, de döntésében sajnos nem fejtette ki, hogy mely ábrázolási mód felelne meg e követelményeknek.

Az illatvédjegyekkel kapcsolatos gyakorlat alakulása a Sieckmann-döntés után

Mivel a *Sieckmann-döntés* nyomán nem vált világossá, hogy melyik az az ábrázolási mód, amelyik kielégíti a grafikai ábrázolhatóság követelményét, a gyakorlatban a bejelentők különféle eszközökkel próbálták elérni, hogy illatmegjelölésüket az EUIPO (akkor még OHIM) védjegyként lajstromozza. Például az ún. *Eden-ügyben*⁷³ a bejelentő az „*érett eper illata*” megjelölést kívánta védjegyként bejegyeztetni, és a bejelentéshez egy érett eper képét csatolta. Az OHIM azonban elutasította a bejelentést egyrészt a grafikai ábrázolás nem megfelelő voltára hivatkozva, másrészt a hivatal a megkülönböztetőképesség feltételét sem látta teljesítettnek. Az ügy az Európai Bíróság elé került; a bíróság a megjelölés azonosíthatóságára, a védjegy-lajstrom megfelelő működésének biztosítására és a *Sieckmann-kritériumokra* hivatkozva kimondta, hogy a grafikai ábrázolás feltétele nem értelmezhető kiterjesztően annak érdekében, hogy az olyan megjelöléseket könnyebb legyen lajstromozni, amelyek esetében a megjelölés természetéből adódóan problémásabb a vizuális ábrázolás.

A védjegyreform előtt a védjegy-hivatalok, illetve az EUB főként azt vizsgálta az illatokra vonatkozó bejelentések esetén, hogy a bejelentésben található grafikai ábrázolás megfelel-e

⁷¹ Megjegyzés: a végrehajtási rendelet tervezete már kifejezetten kimondja, hogy a minta nem alkalmas a megjelölés ábrázolására (3. cikk 1. pont).

⁷² Megjegyzés: a védjegybejelentésben, illetve a védjegy-lajstromban szereplő leírás – ellentétben a szabálmak leírásával – jogilag nem szabályozott, jogi jellege nem tisztázott; a leírás azonban egyedüli ábrázolásként biztosan nem kielégítő, hiszen ellentétben áll a védjegy jog alaptételével, azaz a fogyasztó a piacon nem a leírással találkozik, hanem az általa jellemzett megjelöléssel.

⁷³ T-305/04. számú ügy.

a rendelet és irányelv által előírt követelménynek, valamint e körben nagy jelentőséget tulajdonítottak annak is, hogy az átlagos fogyasztó megismeri-e a bejelentéshez csatolt leírás vagy ábrázolás alapján az adott illatot. Ez a gyakorlat lényegében kizárta a parfümöket az illatvédjegyek köréből, hiszen azokat leírás, illatminta vagy kémiai képlet alapján kevés ember ismeri fel, tekintettel azok hasonlóságára és arra a tényre, hogy azok nem olyan könnyen beazonosítható illatok, mint például a frissen nyírt fű illata.

A *Sieckmann-ügyben* a Bíróság tehát rendkívül szigorú megközelítést alkalmazott az illatvédjegyek tekintetében, amely hozzáállás azóta is jellemző mind az EUB, mind az EUIPO és a tagállami hivatalok gyakorlatára. A *Sieckmann-kritériumok* alapján gyakorlatilag lehetetlen illatvédjegyet bejegyeztetni az Európai Unióban, ez abból is egyértelműen látszik, hogy az OHIM (EUIPO) működése során összesen egy illatot részesített védjegyoltalomban. A grafikai ábrázolást segítené, ha lenne egy nemzetközileg elfogadott illatskála, ahogyan az a színek esetén létezik, de megkülönböztetőképesség problematikája továbbra is fennállna, hiszen a jelenleg uralkodó uniós szemlélet szerint az illat nem alkalmas a legfontosabb védjegyfunkció betöltésére, azaz nem képes megkülönböztetni egy vállalkozás áruit más vállalkozás áruitól. Ezenkívül nehéz az illatmegjelölések esetén a védjegyoltalom határainak pontos megismerése, az illat nehezen reprodukálható az internetes védjegynyilvántartásokban, védjegykutató, védjegyek összehasonlító, illetve védjegybitorlási eljárásokban. Az illat inkább a termék jellemzőjeként jelenik meg, nem pedig az termék eredetjelzőjeként, így kétséges, hogy az illat egyáltalán képes-e megjelölésként, védjegyként funkcionálni. Ezt az elutasító, az Unióban uralkodó szemléletet előreláthatólag a védjegyreform által hozott változások sem fogják nagymértékben enyhíteni, hiszen az illat ábrázolása digitális úton is majdhogynem lehetetlen, valamint a megkülönböztetőképesség, illetve az egyéb kizáró okok miatt valószínűleg továbbra sem lesz problémamentes az illatmegjelölések védjegyként történő lajstromozása.

Az Egyesült Királyságban és az Egyesült Államokban ugyan nem érvényesül az illatvédjegyekkel kapcsolatban az Unióban elterjedt elutasító nézet, viszont az angolszász védjegyhivatalok is sokszor gyakorlati problémákba ütköznek az illatmegjelölések elhatárolása és az ezekkel kapcsolatos jogviták során.

A védjegyként lajstromozható illatok közül ki kell zárunk azokat, melyek csupán az áru tulajdonságait testesítik meg (pl. parfüm) vagy amelyek az adott áru természetes velejárói (pl. bőrcipő illata), és csak azon illatok esetén merülhet fel egyáltalán a védjegyként történő funkcionálás lehetősége, melyek elválnak az árutól, és képesek a termékről információt szolgáltatni a fogyasztók felé, azaz a védjegy alapvető funkcióját betölteni. Azonban az ilyen illatok esetén is aggályos a lajstromozhatóság, tekintettel az érzékelés szubjektív voltára, amely gyakorlatilag lehetetlenné teszi a védjegyoltalom határainak megvonását, pontos ismeretét, ennek hiányában viszont a védjegy alapvető funkciója és a jogbiztonság is sérülhet. Ezenkívül az illatok esetén az egyértelmű és pontos ábrázolás követelményének kielégítése, illetve a megkülönböztetőképesség meglétének a bizonyítása is majdhogynem lehetetlen.

Összességében tehát az illat elsősorban a termék, áru tulajdonságát testesíti meg, így a fent kifejtettek miatt nem, vagy csak rendkívül szűk körben alkalmas a védjegy rendeltetésének betöltésére.

3.4. Színek és színekombinációk

„A szín az emberi lélekre való közvetlen hatásgyakorlás eszköze.”
Vaszilij Vasziljevics Kandinszkij

3.4.1. Ábrázolás

A szín mint védjegy

Amint egy fogyasztó ránéz egy termékre, először a színét látja, és csak ezután veszi szemügyre az áru konkrét jellemzőit, csomagolását. A szín egyfajta összbenyomást képvisel az adott termékkel, vállalkozással kapcsolatban, mely befolyásolja a fogyasztói döntéseket, így a marketingszakemberek is előszeretettel használják a színt mint reklámeszközt. Egy kutatás szerint a fogyasztók 85%-a dönt vásárlásnál a szín alapján, a fogyasztók vásárlásaik 93%-ában az áru kinézete szerint hozzák meg döntéseiket, és a vásárlók 80%-a véli úgy, hogy a szín segít a márka felismerésében,⁷⁴ így tehát kulcsfontosságú a megfelelő szín kiválasztása; a vállalkozásnak célszerű olyan szín mellett letennie a voksát, amely figyelemfelhívó, és amely nem található meg mindenhol a természetben (pl. zöld, kék). Nem véletlen, hogy a legtöbb, színre vonatkozó védjegybejelentés a narancssárga, sárga és rózsaszín színekre érkezik.

A színmegjelölések és színekombinációk esetén első látásra egyértelműnek tűnik a grafikai ábrázolás, hiszen a színek vizuálisan érzékelhetőek. Azonban az ábrázolás nem mindig egyértelmű, pontos és állandó, és a színek érzékelése szubjektív, függ az érzékelő nemétől, korától, egészségi állapotától, a megvilágítástól és a környezeti tényezőktől. A színmegjelölések esetén a bejelentés elutasításának oka azonban a legtöbbször mégsem a grafikai ábrázolás hiánya vagy elégtelensége, hanem a megkülönböztetőképesség hiánya, hiszen a szín általában a terméknek csak az egyik tulajdonsága, nem pedig az eredetjelzője vagy megjelölése.⁷⁵

A színvédjegyeken belül két fő kategóriát lehet elkülöníteni: a konkrét színvédjegyeket, melyek egy áru meghatározott részén helyezkednek el, vagy meghatározott kontextusban használják (pl. Christian Louboutin-féle piros cipőtalp⁷⁶) őket, és az absztrakt színvédjegyeket, melyekhez nem kapcsolódik egy konkrét megjelenítési mód, hanem az adott árnyalatot a védjegyjogosult minden olyan termék és szolgáltatás kapcsán használhatja, amire kiterjed a védjegyoltalom. Könnyen belátható, hogy az absztrakt színvédjegyek lajstromozása nehe-

⁷⁴ <http://pszichozona.hu/szinpszichologia> (2017. 10. 20.).

⁷⁵ Vida Sándor: Az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlata. Novotni Alapítvány, Miskolc, 2006, p. 92–108.

⁷⁶ 008845539 lajstromszámú európai uniós védjegy.

zebb, hiszen ez a fajta védjegyoltalom tág, a piac nagyobb részét fedi le, így a piac korlátozásának megelőzése érdekében a közérdeket is mérlegelni kell.

Színvédjegyek a gyakorlatban és az ábrázolás lehetséges eszközei

Az EUIPO adatbázisában⁷⁷ jelenleg összesen 279 lajstromozott színvédjegy található, 14 ilyen bejelentés vizsgálat alatt van, és a hivatal összesen 361 színvédjegyre vonatkozó bejelentést utasított el. A lajstromozott színvédjegyek közül megemlítendő például a Deutsche Telekom AG színvédjegye, a híres magentaárnyalat,⁷⁸ vagy a Kraft Foods színvédjegye, a Milka-lila árnyalat⁷⁹ (amely egyébként az első európai uniós színvédjegy, 1996-ban lajstromozta az OHIM), a színek kombinációi körében a Futbol Club Barcelona kék-skarlátvörös színek kombinációjára kiterjedő védjegye⁸⁰ vagy a Lidl Stiftung & Co. KG kék-piros-sárga színkombinációra kiterjedő védjegye.⁸¹

A színek és színek kombinációi lajstromozásával kapcsolatos európai uniós bírósági gyakorlat a 21. század legelejére kristályosodott ki (2003–2004), addig inkonzisztensnek tekinthető. Az OHIM már 1998-ban, az *Orange-ügyben* sem fogadta el a bejelentés tárgyát képező szín csupán szavakkal történő jellemzését, hanem a lajstromozáshoz előírta színek kódok használatát vagy színminta csatolását a bejelentéshez.⁸² A fentebb felsorolt védjegyek közül a Lidl-védjegy kivételével mindegyiket 2003 előtt lajstromozták, és mindegyik bejelentés más-más módon kísérelte meg a megjelölés grafikai ábrázolását. A Telekom-magentaárnyalat esetén⁸³ a bejelentéshez színmintát csatoltak, valamint a bejelentés tartalmazza a szín szavakkal történő leírását („magenta”) és RAL kód segítségével történő megjelölését. A Kraft Foods Milka-lila védjegye⁸⁴ esetén a bejelentéshez csatolták a szín szavakkal történő leírását, színmintát, az árnyalat Pantone skálán történő megjelölését és a szín LAB-koordinátáit. A barcelonai futballcsapat kék-skarlátvörös színek kombinációjára kiterjedő védjegybejelentése⁸⁵ csupán színmintát és szavakkal történő leírást tartalmaz, ezzel szemben viszont a Lidl 2008-ban lajstromozott színek kombináció-védjegye esetében már megjelölte a szavakkal történő leírás mellett a Pantone skálán történő elhelyezkedést, valamint a színek kombinációját alkotó színek közötti arányt is. Látható tehát, hogy az ábrázolási módok meglehetősen heterogén képet mutattak az Európai Bíróság elvi jelentőségű, színekkel és színek kombinációkkal kapcsolatban a *Libertel*-⁸⁶ és a már korábban említett *Heidelberger Bauchemie-ügyben* előzetes döntéshozatali eljárásban hozott döntéséig, így korábban megjelent a Kraft Foods védjegy-

⁷⁷ EUIPO eSearch: <https://euiipo.europa.eu/eSearch/#basic>.

⁷⁸ 000212787 lajstromszámú európai uniós védjegy.

⁷⁹ 000031336 lajstromszámú európai uniós védjegy.

⁸⁰ 001526441 lajstromszámú európai uniós védjegy.

⁸¹ 005853742 lajstromszámú európai uniós védjegy.

⁸² R 7/97-3. számú ügy (1998. február 12.).

⁸³ Lajstromozás időpontja: 2000. augusztus 3.

⁸⁴ Lajstromozás időpontja: 1999. december 20.

⁸⁵ Lajstromozás időpontja: 2002. október 28.

⁸⁶ C-104/01. számú ügy.

bejelentése kapcsán tárgyalt LAB koordináta⁸⁷ és a Pantone skálán⁸⁸ történő megjelölés, a Telekom bejelentésében megjelenő RAL kód szerinti⁸⁹ megjelölés, valamint az RGB szintér használata.⁹⁰ A *Libertel-ügyben* hozott ítélet a színek grafikai ábrázolása kapcsán állított fel egy követelményrendszert, a *Heidelberger Bauchemie-ügy* pedig a színek kombinációk ábrázolását tette egyértelművé.⁹¹ E döntések óta a legtöbb lajstromozott színvédjegy és színekombináció-védjegy bejelentése tartalmaz szavakkal történő leírást, színmintát és a színek valamely, fent említett színskála vagy szintér szerinti besorolását (leggyakoribb a RAL kóddal vagy a Pantone skálán történő elhelyezéssel való ábrázolás).

A színekre és színekombinációkra vonatkozó bejelentéssel, valamint az abban foglalt ábrázolással kapcsolatos részletes szabályokat a végrehajtási rendelet állapítja meg. Az új rendelet tervezetében külön rendelkezik a színek és a színekombinációk bejelentésben történő ábrázolásáról: egy szín esetén az adott árnyalat kontúrok nélküli ábrázolása és egy nemzetközileg elfogadott színskála kódjára történő hivatkozás együttesen tekinthető elfogadott módszernek,⁹² színekombináció esetén pedig az adott összetétel kontúrok nélküli ábrázolása és nemzetközileg elfogadott színkódra történő utalás jelenti a megfelelő ábrázolást. A bejelentő csatolhat a bejelentéshez szöveges leírást a színek szisztematikus elrendezéséről; ilyen leírás hiányában a hivatal a bejelentésben megjelenített ábrázolást tekinti annak az elrendezésnek, amelyre a védjegyoltalom ki fog terjedni.

A jelenleg hatályos Végrehajtási rendelet a színek bejelentésben való ábrázolása kapcsán az adott megjelölés grafikai ábrázolását és szavakkal történő leírását tartja kötelező elemnek, és a színkódra történő hivatkozást csak lehetséges ábrázolási módként említi meg,⁹³ ennek következtében számos olyan lajstromozott védjegy található az EUIPO adatbázisában, amely esetén a megjelölés leírása nem tartalmaz semmiféle színkódot, illetve színská-

⁸⁷ A LAB szintér egy olyan koordináta-rendszer, amelyben három koordináta segítségével lehet elhelyezni az adott árnyalatot (tehát három tengelye van a koordináta-rendszernek); a három koordináta közül az első (L) a fényességet jelenti, ez a tengely feketétől a fehérig terjed, a második (a) tengely a ciánszíntől a magenta színig tart, a harmadik (b) tengely pedig a kék színtől a sárgáig jeleníti meg a színeket. A LAB egy ún. eszközfüggetlen színrendszer, ami azt jelenti, hogy műszerrel (spektrofotométerrel) mérhető, és nem igazodik különböző eszközökhöz vagy az emberi érzékeléshez.

⁸⁸ A Pantone színegyeztető rendszert főleg a textiliparban és a nyomdaiparban használják 1963 óta. A Pantone skála eszközfüggetlő, így két Pantone skála között lehet színeltérés, ami spektrofotométerrel kimutatható.

⁸⁹ A RAL kódokat főként az építőiparban és a gépgyártásban használják már 1927 óta, itt minden színárnyalat rendelkezik egy külön kóddal (tehát ez nem egy szintér, hanem különálló árnyalatokat tartalmaz).

⁹⁰ Az RGB színskála a vörös-zöld-kék fény keverése segítségével határozza meg a színeket, de ez a skála nem eszközfüggetlen, azaz az adott szín meghatározása nem egyértelmű.

⁹¹ L. 3.4.2. pont

⁹² Végrehajtási rendelet tervezete, 3. cikk, 3. bekezdés, (f) pont.

⁹³ A Bizottság 2868/95/EK rendelete (1995. december 13.) a közösségi védjegyről szóló 40/94/EK tanácsi rendelet végrehajtásáról, 3. szabály, (5) bekezdés.

lára vagy szintérre utalást.⁹⁴ Az új rendelet tervezete a szöveges leírásnak mint ábrázolási eszköznek csupán értelmező jelentőséget tulajdonít.⁹⁵

3.4.2. Jogi szabályozás

A színvédjegyek és a torzulásmentes verseny kapcsolata

A színek oltalomképességét számos vita övezi, főként azok megkülönböztetőképessége, illetve annak hiánya, valamint érzékelésük szubjektív volta és a piaci verseny korlátozásának lehetősége miatt. A színek lajstromozhatósága mellett szól az a tény, hogy a fogyasztók agyában kialakulhat egy asszociációs kapcsolat egy adott szín és termék vagy vállalkozás között,⁹⁶ tehát a szín is rendelkezhet megkülönböztetőképességgel, vagy a használat során megszerzheti azt (pl. a Milka-lila vagy a Telekom-magenta árnyalat); azonban a színek sokszor az áru jellegéből fakadnak, így a lajstromozást elbírálónak kell döntenie a megkülönböztetőképesség meglétéről. A színek oltalomképessége ellen szól az a tény, hogy a színek korlátozott számban érhetőek el, így ha egy jogosult oltalmat szerez egy adott árnyalat tekintetében, az adott színre – a védjegyoltalomból eredő jogosultságok kizárólagos volta miatt – tulajdonképpen monopóliumot szerez, és ez korlátozhatja a piaci versenyt. Így egy adott árnyalat védjegyként történő lajstromozása az adott áruosztályok tekintetében – jó hírű védjegy esetén az összes áruosztály tekintetében – megakadályozza más piaci szereplők számára az adott szín használatát, például egy hirdetésben vagy egy termék csomagolásán is.⁹⁷

Az Európai Bíróság gyakorlata szerint a lajstromozás megtagadásához vagy a védjegybitorlás megállapításához nem szükséges a két védjegy közötti teljes azonosság, hiszen az átlagos fogyasztó nem érzékeli a két színárnyalat közötti jelentéktelen különbségeket, mivel a színek érzékelése szubjektív. Ez azt jelenti, hogy az egy színárnyalat tekintetében fennálló védjegyoltalom valójában nemcsak arra az egy árnyalatra terjed ki, és ez a körülmény is a versenykorlátozás, a közérdek és a magánérdek mérlegelésének fontosságát támasztja alá. Kérdés, hogy ez alapján egy adott árnyalat tekintetében fennálló védjegyoltalom valójában hány színárnyalatra terjed ki; erre vonatkozóan nem egységes a bírósági gyakorlat, a hivatalok és a bíróságok az eset összes körülményét szem előtt tartva – különös tekintettel a védjegy által átfogott árukra és szolgáltatásokra – döntenek.

Tekintettel arra, hogy a színek lajstromozása több évtizedes múltra tekint vissza, a „tetszetősebb”, figyelemfelkeltő színek többsége már védjegyként lajstromozott, így a bejelentőknek vagy egy teljesen új árnyalatot kell választaniuk az azonos vagy hasonló áruk és szol-

⁹⁴ Pl. 014327399, 002297604 lajstromszámú európai uniós védjegyek.

⁹⁵ Végrehajtási rendelet tervezete, 3. cikk, 2. bekezdés.

⁹⁶ Boronkay Miklós, ifj. Wellmann György: A színvédjegyek oltalmáról. *Gazdaság és Jog*, 18. évf. 2. sz., 2010. február.

⁹⁷ David I. Bainbridge: Smell, sound, colour and shape trade marks: an unhappy flirtation? *Journal of Business Law*, 2004. 2. sz., p. 219–246., 323.

gáltatások tekintetében, vagy kockáztatniuk kell, és egy, már bejegyzett árnyalathoz hasonló szint tartalmazó bejelentést benyújtani.

A színvédjegyekkel kapcsolatos szabályozás és bírósági gyakorlat

Mind a védjegyrendelet, mind az irányelv külön nevesíti a színeket az oltalomban részesíthető megjelölések körében a védjegyreform hatálybalépése óta.⁹⁸ Mivel a TRIPS-megállapodás is kifejezetten említi a színeket és színekombinációkat az oltalmazható megjelölések körében,⁹⁹ a TRIPS-tagoknak, így az Európai Uniónak is kötelező elfogadnia a színekombinációk védjegyként történő lajstromozhatóságát,¹⁰⁰ és az Unió köteles védjegyjogi szabályait a megállapodás szövegével és céljaival összhangban értelmezni. Számos európai uniós tagállam védjegyjoga külön is elismeri a színek és színekombinációk lajstromozhatóságát (például a magyar¹⁰¹ vagy a német védjegy törvény¹⁰²). Azonban a színek oltalomban részesíthető megjelölések körében történő kifejezett említése ellenére is sokszor nehézségbe ütközik a színvédjegyek lajstromozása a grafikai ábrázolás pontatlansága és a megkülönböztetőképesség hiánya miatt.

A színek és színekombinációk az uniós jogszabályokban csupán az oltalomban részesíthető megjelölések példálózó felsorolásában (és a végrehajtási rendelet eljárási részletszabályában¹⁰³) jelennek meg, lajstromozhatóságuk pontos feltételei a bírói gyakorlatban alakultak ki. Az EUIPO (akkori OHIM) fellebbezési tanácsa már 1998-ban, az *Orange-döntésben* kimondta, hogy a színek lajstromozhatók védjegyként, de csupán szűk körben. Az EUB későbbi kettő, nagy horderejű döntése alapozta meg a színekre és színekombinációkra vonatkozó oltalomképeségi feltételeket: a *Libertel-ügyben* a színek, a *Heidelberger Bauchemie-ügyben* pedig a színekombinációk védjegyként történő bejegyzésének követelményeit határozta meg a Bíróság, de e döntéseken kívül számos, fontos ítéletben nyomon követhető a bírósági gyakorlat változása.

A színek oltalmazhatósága

Általánosságban elmondható, hogy a csupán egy színből álló megjelölésekre nehezebb oltalmat szerezni, mint a színekombinációkra.¹⁰⁴ Az Európai Bíróság *Libertel-ügyben* hozott ítéletével kikristályosodott a színvédjegyekkel kapcsolatos európai uniós bírósági gyakorlat,

⁹⁸ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2424 rendelete, 4. cikk; Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2436 rendelete, 3. cikk.

⁹⁹ TRIPS-megállapodás, 15. § (1) bekezdés.

¹⁰⁰ *Szitáné dr. Kazai Ágnes*: A szín-, hang- és az illatvédjegyek nemzetközi joggyakorlatának áttekintése. *Védjegyvilág*, 8. évf. 2. sz., 1998, p. 16–22.

¹⁰¹ A védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény, 1. § (2) bekezdés e) pont.

¹⁰² Gesetz über den Schutz von Marken und sonstigen Kennzeichen, 3. § (1) bekezdés.

¹⁰³ Megjegyzés: a végrehajtási rendelet is a bírói gyakorlatban kialakult feltételeket és követelményeket kodifikálta.

¹⁰⁴ *Abida Chaudri*: Graphically speaking – Registering smell, colour and sound marks in the UK and Europe. *Trademark World*, 2003, 157. sz., p. 26–29.

és a Bíróság, valamint az OHIM (EUIPO) későbbi, színvédjegyekkel összefüggő ügyekben számos esetben hivatkozott erre a döntésre. A Bíróság *Libertel-döntést* követő joggyakorlatában azonban figyelemre méltó a *KWS Saat-ügyben* hozott ítélet is, amelyben a Bíróság egyebek mellett a színek szolgáltatások vonatkozásában történő védjegykénti bejegyzését is elemzi.

A Libertel-döntés

Az EUB tehát a *Libertel-ügyben* 2003. május 6-án hozott ítéletében fektette le a színvédjegyekkel kapcsolatos követelményrendszer alapjait; a döntés szigorú megközelítést alkalmaz az olyan védjegybejelentésekkel kapcsolatban, amelyek esetében a bejelentés tárgya egy önmagában vett szín. Az ügyben a bejelentő egy holland, mobiltelefonos szolgáltatások nyújtásával foglalkozó vállalkozás volt, a bejelentés tárgya pedig a narancssárga szín egy meghatározott árnyalata távközlési szolgáltatások vonatkozásában. A bejelentő a megjelölést a „narancsszín” szóval jellemezte, és a kérelemhez csatolt egy színmintát, azaz egy narancssárga téglalapot, de semmilyen színkódra, színskálára nem utalt. A Benelux Védjegyhivatal elutasította a bejelentést a megkülönböztetőképesség hiányára hivatkozva; az ügy a bejelentő megváltoztatási kérelme folytán a Hágai Törvényszékhez került, amely helybenhagyta a hivatal döntését. Az ügy végül a Holland Legfelsőbb Bírósághoz került, amely előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezett az Európai Bíróság előtt.

A Holland Legfelsőbb Bíróság előzetes döntéshozatali eljárás keretében négy kérdést tett fel az Európai Bíróságnak; első két kérdése a színek megkülönböztetőképességének lehetőségére vonatkozott, a harmadik kérdés a színek számának korlátozott voltára és ennek a piaci versennyel, közérdekkel való kapcsolatára terjedt ki, az utolsó kérdésben pedig a holland bíróság a bejelentés vizsgálatának pontos módjára keresett választ.

Az Európai Bíróság előzetesen megjegyezte, hogy ahhoz, hogy egy szín védjegyként lajstromozható legyen, három feltételnek kell megfelelnie: megjelölést kell képeznie, grafikailag ábrázolhatónak kell lennie, és rendelkeznie kell megkülönböztetőképességgel. A színekkel kapcsolatban általánosságban véve kifejtette a Bíróság, hogy azok általában a dolgok egyszerű tulajdonságai, de ez nem azt jelenti, hogy ne képezhetnének megjelölést; ennek megítélése attól a kontextustól függ, melyben az adott színt használják.¹⁰⁵ A grafikai ábrázolás kapcsán a Bíróság kifejtette, hogy a színeknek lajstromozáskor a *Sieckmann-kritériumoknak* kell megfelelniük, és egy színminta önmagában nem elégíti ki ezeket követelményeket, hiszen az az idő múlásával változhat, a pontos árnyalat nem őrizhető meg, így nem felel meg a tartósság követelményének.¹⁰⁶ A szöveges leírás kapcsán a Bíróság kifejtette, hogy a szín szavakkal történő leírása ugyan grafikai ábrázolásnak minősül, de nem minden esetben elégíti ki a *Sieckmann-követelményeket*, ennek megítélése a bíróság mérlegelési jogkörébe

¹⁰⁵ *Libertel-döntés*, 27. pont.

¹⁰⁶ Megjegyzés: a védjegyrendelet végrehajtási rendeletének tervezete már kifejezetten kimondja, hogy a minta önmagában nem tekinthető a megjelölés megfelelő ábrázolásának (3. cikk 1. pont).

tartozik, és azt az adott helyzet körülményeinek fényében kell megítélni. Egy színminta és egy szöveges leírás kombinációja is kielégítheti a grafikai ábrázolhatóság követelményét, amennyiben megfelel a *Sieckmann-kritériumoknak*, de a Bíróság egy nemzetközileg elismert azonosítási kód, színkód használatát tartja olyan ábrázolási módnak, amely biztosan megfelel a *Sieckmann-kritériumoknak* és a *Libertel-döntésben* meghatározott egyéb követelményeknek.

A színek megkülönböztetőképességével kapcsolatban kifejtette az Európai Bíróság, hogy ugyan nem zárható ki, hogy egy szín önmagában rendelkezzen megkülönböztetőképességgel, de ez csupán kivételes esetekben fordul elő. A színeket általában vonzó jellegük miatt használják, reklámozás és forgalmazás során, és „*természetüknél fogva csak kismértékben képesek egy adott üzenet közvetítésére*”.¹⁰⁷ A Bíróság álláspontja szerint az átlagos fogyasztó az áruk vagy csomagolásuk színe alapján nem következtet azok származására, hiszen a szín inkább az áru külső megjelenéseként funkcionál. Itt figyelembe kell venni azt a tényt is, hogy az átlagos fogyasztó számára általában nem adódik lehetőség arra, hogy a védjegyeket közvetlenül összehasonlítsa, így az emlékképeire kell hagyatkoznia, amelyek általában pontatlanok, tökéletlenek. A színek esetén a korábbi használat során szerzett megkülönböztetés kulcsfontosságú, hiszen többé-kevésbé ez az egyetlen esély arra, hogy az adott szín rendelkezzen megkülönböztetőképességgel, és védjegyként lajstromozzák. A megkülönböztetőképesség a használatot megelőzően, a használattól függetlenül is megszerezhető, ez a Bíróság szerint azonban csupán akkor valósulhat meg, ha az „*áruk vagy a szolgáltatások száma, amelyekre vonatkozással a megjelölés lajstromozását kérték, rendkívül korlátozott, és az érintett piac rendkívül specifikus*”.¹⁰⁸

Az előzetes döntéshozatali kérelemben feltett harmadik kérdésre válaszként a Bíróság a színek számának korlátozott voltával és ennek a piaci versennyel, közérdekkel való kapcsolatával összefüggésben kifejtette, hogy nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy ugyan a technika jelenlegi állása szerint igen magas az ismert színárnyalatok száma, de a „*szokásosan tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő, átlagos fogyasztó*” csak kevés árnyalatot tud megkülönböztetni, tehát a színek mint lehetséges védjegyek számát korlátozottnak kell tekinteni.¹⁰⁹ Tekintettel a védjegyoltalomból fakadó jogosultság kizárólagos voltára, egy szín vonatkozásában fennálló védjegyoltalom monopóliumot és jogtalan versenyelőnyt jelentene, amely nem összeegyeztethető a torzulásmentes versennyel és a gazdasági fejlődéssel. Figyelembe kell venni tehát a piacon jelen lévő többi szereplőt is, és nem szabad, hogy a bejelentőhöz hasonló gazdasági tevékenységet végző vállalkozások rendelkezésére álló színek köre indokolatlanul leszűküljön. Ezt úgy lehet megakadályozni, hogy a bejelentés elbírálásakor a hivatal vagy bíróság szem előtt tartja azon áruk és szolgáltatások számát, amelyekre a védjegyoltalmat igényelték, hiszen minél nagyobb ezen áruk és szolgál-

¹⁰⁷ Libertel-döntés, 40. pont.

¹⁰⁸ Libertel-döntés, 60. pont.

¹⁰⁹ Libertel-döntés, 46-47. pont.

tatások köre, annál valószínűbb, hogy a védjegyoltalomból fakadó jog túlzott mértékű lesz, és a torzulásmentes verseny követelményébe ütközik.¹¹⁰ E körben tehát színre vonatkozó védjegybejelentés vizsgálatokor minden esetben mérlegelni kell a mindenki általi felhasználhatósághoz fűződő érdeket is („*general interest in availability*”¹¹¹), és ebben segítséget nyújthat a bejelentésben foglalt áruosztályok vizsgálata.

Érdekes kérdés, hogy a jó hírű védjegyek esetén hogyan alakul a közérdek vizsgálata; tekintettel arra, hogy a legtöbb színmegjelölés már a bejelentéskor használat útján megszerezte a megkülönböztetőképességet, így ezek a védjegyek sok esetben jó hírű védjegyeknek számítanak, azaz a jogosult számára áruosztályokon átívelő védjegyoltalmat biztosítanak. Az ilyen nagy terjedelmű, áruosztályokat figyelmen kívül hagyó monopólium esetén kiemelten fontos a közérdek mérlegelése, hiszen egy ilyen kizárólagos jogosultság nagyobb eséllyel jelent jogtalan versenyelőnyt, és nagyobb eséllyel akadályozza a torzulásmentes versenyt.

A *Libertel-döntésben* tehát az Európai Bíróság lefektette a színek védjegyként történő lajstromozásának alapvető feltételeit, valamint megállapította, hogy nem kizárt, hogy a színek rendelkeznek megkülönböztetőképességgel, de itt is szükség van a *Sieckmann-ügyben* meghatározott, grafikai ábrázolással kapcsolatos követelmények teljesítésére.

A KWS Saat-döntés¹¹²

Nem gyakori az új típusú védjegyek esetén, hogy a bejelentésben szolgáltatásokra vonatkozóan igényel a bejelentő védjegyoltalmat a hagyományostól eltérő megjelölés kapcsán, ilyen szempontból a *KWS Saat-ügyben* hozott ítélet tehát döntő jelentőségűnek tekinthető. A bejelentő, egy németországi székhelyű vállalkozás az önmagában vett narancssárga színre igényelt védjegyoltalmat vetőmagokkal kapcsolatos gépek, berendezések, mezőgazdasági termékek, valamint „*műszaki tanácsadás, szakmai konzultáció a növénytermesztés területén, különös tekintettel a vetőmagokra*” szolgáltatások tekintetében. A bejelentés tárgyát képező színárnyalatot a bejelentő az amúgy ritkán használt HKS színskála segítségével jelölte meg. A bejelentést az OHIM elbírálója, majd fellebbezés folytán a fellebbezési tanács is elutasította a megkülönböztetőképesség hiányára történő hivatkozással. Az ügy az Európai Bírósághoz került, a bejelentő az OHIM határozatának megsemmisítését kérte.

A Bíróság döntésével részben megsemmisítette a határozatot, és a védjegyet csupán a bejelentésben megjelölt szolgáltatások vonatkozásában lajstromozták 2005. szeptember 7-én.¹¹³ Ítéletében a Bíróság nem adott igazat a hivatalnak abban, hogy a megjelölés védjegyként történő bejegyzése korlátozná a bejelentő versenytársainak tevékenységét és arra vonatkozó lehetőségét, hogy színvédjegyeket lajstromoztathassanak, hiszen még számos színárnyalat áll a piacon lévő, hasonló termékekkel és szolgáltatásokkal foglalkozó szerep-

¹¹⁰ Libertel-döntés, 55-56. pont.

¹¹¹ Libertel-döntés, 44. pont.

¹¹² T-173/00 számú ügy (2002. október 9.).

¹¹³ 000773630 lajstromszámú európai uniós színvédjegy.

lők rendelkezésére, valamint a bejelentés tárgyát képező narancssárga színárnyalatra vonatkozó védjegyoltalom a termékek és szolgáltatások csupán rendkívül kis részére terjed ki, így az összes többi termék és szolgáltatás tekintetében bárki használhatja az adott árnyalatot. A megkülönböztetőképességgel kapcsolatban a Bíróság kifejtette, hogy a színek és színkombinációk számos funkciót betölthetnek, így a technikai, díszítő jellegű rendeltetésen kívül eredetjelző funkciót is elláthatnak; ebben az összefüggésben ha a fogyasztók (akik jelen esetben nem az átlagfogyasztót jelentik, hanem az átlagos vásárlónál tájékozottabb és figyelmesebb vásárlót, hiszen a bejelentésben szereplő termékek és szolgáltatások nem tekinthetők hétköznapi termékeknek és szolgáltatásoknak) az adott színt egy termék vagy szolgáltatás eredetével kapcsolatos jelzéseként fogják fel, nem jelenti a megkülönböztetőképesség hiányát az a tény, hogy az adott szín vagy színkombináció egyszerre több funkciót is betölt.¹¹⁴ A Bíróság álláspontja szerint egy védjegynek nem kell minden esetben konkrét információt szolgáltatnia a szolgáltatást nyújtó vállalkozásról; elegendő, ha az adott megjelölés lehetővé teszi a fogyasztó számára, hogy megkülönböztesse az adott szolgáltatást más vállalkozások szolgáltatásaitól.¹¹⁵ A bejelentésben megjelölt szolgáltatásokkal kapcsolatban a Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy mivel a szolgáltatásoknak jellegüknél fogva nincs színük (az árukkal ellentétben), a szín nem kapcsolódhat magához a szolgáltatáshoz, tehát a fogyasztók különbséget tudnak tenni a szín díszítőelemként történő használata és eredetjelző funkciója között. Így a Bíróság meggyőződése szerint a fogyasztók képesek annak a felismerésére, hogy az adott szín konkrét szolgáltatás tekintetében történő használata a szolgáltatást nyújtó vállalkozás saját, önálló döntése.¹¹⁶

Összefoglalva tehát úgy tűnik, hogy a *KWS Saat-ügyben* az Európai Bíróság alacsonyabb mércét állapított meg a szolgáltatások vonatkozásában igényelt színvédjegyekkel összefüggésben. Megsemmisítette az OHIM határozatának azt a részét, melyben a hivatal megtagadta a szín 42. osztályba tartozó szolgáltatások tekintetében történő lajstromozását, de a határozat többi részét érintetlenül hagyta. Ez azt jelenti, hogy ugyanazon megjelölés tekintetében a Bíróság termékek vonatkozásában elutasította a bejelentést, de szolgáltatások vonatkozásában helyt adott annak, azaz alacsonyabbra tette a megkülönböztetőképességgel kapcsolatos mércét a szolgáltatások esetén.

A színkombinációk oltalmazhatósága

A színkombinációk védjegyként történő lajstromozása kapcsán általánosságban megállapítható, hogy a hivatali és a bírósági gyakorlat megengedőbb, mint az egy színt tartalmazó megjelölések esetén, és kevésbé szigorúak a lajstromozással összefüggő kritériumok, hiszen egy színkombináció nagyobb valószínűséggel tudja betölteni a védjegy alapvető funkcióit, és nagyobb eséllyel rendelkezik megkülönböztetőképességgel, mint a csupán egy színből

¹¹⁴ KWS Saat-döntés, 30. pont.

¹¹⁵ KWS Saat-döntés, 44. pont.

¹¹⁶ KWS Saat-döntés, 42. pont.

álló védjegyek. Az európai uniós joggyakorlatban a színekombinációkkal kapcsolatos legfontosabb, döntő jelentőségű ítélet a *Heidelberger Bauchemie-ügyben* hozott döntés; azonkívül, hogy a Bíróság itt fektette le a színekombinációk oltalmazhatóságával kapcsolatos alapvető feltételeket, az EUB kifejtette álláspontját a kontúr nélkül színmegjelölések oltalomképességével és megkülönböztetőképességével összefüggésben. Azonban már a *Heidelberger Bauchemie-ítélet* előtt körvonalazódott a Bíróság gyakorlatában a színekombinációk oltalomképességével kapcsolatos feltételek rendszere, így a konkrét és szisztematikus elrendezés követelménye; erre remek példa a *Viking Umwelttechnik-ügyben* 2002-ben hozott ítélet.¹¹⁷

A Viking Umwelttechnik-döntés

Ebben az ügyben a németországi székhelyű bejelentő a zöld-szürke színekombináció tekintetében igényelt közösségi védjegyoltalmat kertészeti eszközökre kiterjedően. A bejelentésben egy zöld és szürke téglalap szerepelt, valamint a két színárnyalat Pantone skálán történő elhelyezése. Az OHIM elutasította a védjegybejelentést a megkülönböztetőképesség hiánya miatt. Az ügy az Európai Bírósághoz került, és kérelmében a bejelentő az OHIM döntésének megsemmisítését kérte, az EUB azonban elutasította a bejelentő kérelmét; álláspontja szerint a zöld színt gyakran használják kertészeti eszközökkel összefüggésben, és a bejelentésben szereplő zöld árnyalata nem különbözik feltűnően a zöld többi árnyalatától. Ezáltal a Bíróság álláspontja szerint a fogyasztók nagy valószínűséggel nem eredetjelzőként tekintenek és emlékeznek a zöld színre az adott termékek vonatkozásában. A szürke szín kapcsán az EUB kifejtette, hogy a fogyasztók azt csupán az anyag természetes vagy mesterséges színeként fogják fel, érzékelik, és ez az árnyalat nem rendelkezik semmilyen olyan különleges tulajdonsággal, amely más érzékelést tenne lehetővé.¹¹⁸

A színekombináció kapcsán a Bíróság kifejtette, hogy mivel a bejelentésben a két szín szorosan egymás mellett szerepel, így a megkülönböztetőképességet is ezen elrendezés tekintetében kell vizsgálni. A Bíróság álláspontja szerint a bejelentés tárgyát képező megjelölés, azaz a két szín egymás mellett történő feltüntetése absztrakt és pontatlan, az nem jelenít meg semmilyen speciális elrendezést, ezáltal a fogyasztók nem képesek emlékezni erre a színösszetételre, mert az – a pontos és állandó elrendezés hiánya miatt – több lehetséges elrendezést is lehetővé tehet a gyakorlatban. A bejelentő által csatolt termékkatalógus is alátámasztja a Bíróság ezen megállapítását, hiszen a színösszetételt a bejelentő a gyakorlatban sokféle eltérő elrendezésben, különböző módon használja, így a fogyasztó agyában nem tud kialakulni egy következetes kapcsolat, asszociáció a megjelölés és az adott termék, vállalkozás között. Az adott színösszetételt tehát a fogyasztók csupán a termék kialakításaként, felületeként fogják felfogni, nem pedig eredetjelzőként, így a Bíróság egyetértett az OHIM fellebbezési tanácsával abban, hogy hiányzik a megjelölés megkülönböztetőképessége.

¹¹⁷ T-316/00. számú ügy (2002. szeptember 25.).

¹¹⁸ Viking Umwelttechnik-döntés, 30. pont.

A Heidelberger Bauchemie-döntés

Másik meghatározó jelentőségű döntésében, a *Heidelberger Bauchemie-ügyben* 2004. június 24-én hozott ítéletében az EUB lefektette a színek kombinációk lajstromozhatóságával kapcsolatos feltételeket, illetve összefoglalta a gyakorlatban addig kialakult követelményeket. Az ügyben a bejelentő a kék és a sárga szín kombinációjára igényelt védjegyoltalmat építőipari termékek csomagolása tekintetében. A bejelentésben a német vállalkozás szavakkal leírta a bejelentés tárgyát, RAL kód alkalmazásával megjelölte a két színárnyalatot, és csatolt egy különálló négyszögletes lapot, amelynek a felső része kék, az alsó része sárga volt. A bejelentő utalt arra, hogy a bejelentés tárgyát képező két színt minden lehetséges formában használja (tehát nem csupán a csatolt színmintán található elrendezésben). A Német Szabadalmi és Védjegy hivatal elutasította a bejelentést arra történő hivatkozással, hogy a megjelölés grafikai nem ábrázolható, és nem rendelkezik megkülönböztetőképeséggel. A hivatal a Német Szabadalmi Bíróság egy másik, színek kombinációjára vonatkozó védjegybejelentéssel kapcsolatos ügyben hozott döntése hatására felülvizsgálta döntését, és kimondta, hogy a színek elvileg részesülhetnek védjegyoltalomban, de az adott színek kombináció olthatóságát továbbra is megtagadta a megkülönböztetőképeség hiányára hivatkozva. A bejelentő megváltoztatási kérelme folytán az ügy a Német Szabadalmi Bírósághoz került, amely előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezett az Európai Bíróság előtt. A Német Szabadalmi Bíróság által megfogalmazott kérdés a következő volt: kielégítik-e az irányelv 2. cikkében foglalt (a védjegyoltalomban részesíthető megjelöléssel kapcsolatos) követelményeket absztrakt módon és kontúrok nélkül meghatározott színek, amennyiben a bejelentéshez egy szavakkal történő leírást és nemzetközileg ismert színosztályozási rendszer kódját csatolják?

Az Európai Bíróság ítéletében hivatkozott a *Libertel-* és a *Sieckmann-ügyben* hozott döntésre, valamint a TRIPS-megállapodás színekkel és színek kombinációkkal kapcsolatos szabályaira. Jelen ügyben is hangsúlyosnak tekintette a közérdek vizsgálatát, miszerint meg kell állapítani, hogy a színek vagy színösszetételek abban az összefüggésben, amelyben azokat használják, valójában megjelölésnek minősülnek-e, így meg lehet és kell akadályozni, hogy a védjegy jogosult jogosulatlan versenylőnyre tegyen szert.¹¹⁹ A konkrét, kék-sárga színek kombináció kapcsán a Bíróság kifejtette, hogy annak a bejelentésben szereplő ábrázolása, azaz a szavakkal történő leírás és a RAL kód segítségével történő jellemzés ugyan megfelelő lenne, de mivel a bejelentő a megjelölést „minden elképzelhető formában” kívánja használni, így az ábrázolás mégsem felel meg a *Sieckmann-kritériumok* közül a pontosság és állandóság követelményének. Az ábrázolás absztrakt volta lehetetlenné tenné a gyakorlatban a fogyasztó számára, hogy megjegyezze az adott színösszetételt, hiszen az számos különböző módon, formában kerülne megjelenítésre, és a hatóságok, valamint a piacon jelen lévő egyéb gazdasági szereplők számára sem tenné lehetővé a védjegyoltalom pontos terjedelmének a megis-

¹¹⁹ Heidelberger Bauchemie-döntés, 24. pont.

merését.¹²⁰ A Bíróság tulajdonképpen a grafikai ábrázolhatóság *Sieckmann-ügyben* meghatározott funkcióját idézte fel, és annak elemeit, vagyis a védjegyoltalom pontos határainak a jogosult, a hatóságok és az egyéb piaci szereplők általi megismerhetőségét nem találta megállapíthatónak. Egy adott színekombináció „minden elképzelhető formában” történő használata az EUB álláspontja szerint nem társul egyértelműen egy áruhoz, szolgáltatáshoz vagy az azokat előállító vállalkozáshoz,¹²¹ így kérdéses a megkülönböztetőképessége.

Az absztrakt, kontúrok nélküli kék-sárga színekombinációt tartalmazó bejelentés kapcsán tehát az EUB arra az álláspontra helyezkedett, hogy az nem felel meg a grafikai ábrázolhatóság követelményeinek, pontosabban a tartósság és pontosság feltételének. A Bíróság általánosan elismerte a színekombinációk védjegyként történő lajstromozásának lehetőségét, de azt szigorú feltételekhez kötötte: a színárnyalatokat nemzetközileg elfogadott színskálára való hivatkozással kell ábrázolni (l. *Libertel-döntés*), a színösszetételnek ténylegesen megjelölést kell képeznie abban a kontextusban, amelyben használják, valamint a bejelentésnek az „*érintett színeket előre meghatározott módon és állandó jelleggel egymáshoz rendelő szisztematikus elrendezést*” kell tartalmaznia.¹²² A színekombinációk esetén tehát az összetételben szereplő színeket meghatározott, pontos elrendezésben kell megjeleníteni, amely előre meghatározza a színek egymáshoz való viszonyát a megjelölésben, hiszen a színösszetétel „minden elképzelhető módon” történő használatára a bejelentő nem kaphat védjegyoltalmat.

A színek és színekombinációk alapvetően alkalmasak lehetnek a védjegy rendeltetésének betöltésére, de az ábrázolás, valamint a megkülönböztetőképesség megléte és a szabad verseny érdekeinek figyelembevétele aggályokat vethet fel. Az ábrázolással kapcsolatosan kialakult gyakorlat szerint a bejelentők a megjelölést különböző, nemzetközi szinten elfogadott és elismert színskálák és színterek segítségével ábrázolják; ez az eljárás – a szín vagy színekombináció egységes méretű négyzetben, kontúrok nélkül történő ábrázolása mellett – kielégítő, azonban – tekintettel a színskálák és színterek közötti eltérésekre – megfelelőbb lenne, ha az uniós védjegyjogi jogszabályok és az EUIPO letenné a voksát egy, a bejelentésben kötelezően alkalmazandó konkrét nemzetközi színskála vagy színtér mellett, hiszen így lehetne biztosítani a színek és színekombinációk ábrázolásának egységességét és összehasonlíthatóságát. Sarkalatos pont lehet a színekre és színekombinációkra kiterjedő védjegybejelentések esetén az oltalom határainak pontos megvonása, egyrészt az adott színhez hasonló, a színskálán „szomszédos” színárnyalatok tekintetében, másrészt az oltalom által átfogott áruosztályokat illetően, a színmonopólium elkerülése érdekében.

¹²⁰ Heidelberger Bauchemie-döntés, 35. pont.

¹²¹ *Vida*: i. m. (75), p. 92–108.

¹²² Heidelberger Bauchemie-döntés, 41. pont.

3.5. Hangmegjelölések

„A hangok hamarabb meghalnak, mint a színek és illatok, de sokkal tovább kísértenek.”

Móra Ferenc

3.5.1. Ábrázolás

A hang mint védjegy

A hang képes érzelmek és érzések közvetítésére, a fogyasztók figyelmének felkeltésére és döntéseik befolyásolására. A hang észlelését nem tudjuk kizárni úgy, mint egy vizuális úton érzékelhető hatást, és a hangok érzékelése kevésbé szubjektív, mint például az illatoké. A vállalkozások is elkezdtek felismerni a hangban mint marketingeszközben rejlő lehetőségeket, és tevékenységük során előszeretettel alkalmaznak hangokat. A hangok sokféle módon kapcsolódhatnak a kereskedelmi tevékenységhez: a felhasználás egyik módja lehet például az üzletben, háttérben szóló zene, mely hatással lehet a fogyasztó döntéseire, kellemesebbé teszi a vásárlást, nyugtató hatással van az azt meghalló vásárlókra,¹²³ de a hang szolgálhat információval is a vásárló számára, valamint felhasználható egy vállalkozás reklámtevékenysége során is (például a Deutsche Telekomhoz kötődő szignál¹²⁴). A hang kapcsolódhat ezenkívül egy konkrét vállalkozáshoz (például a Family Frost vállalkozás mozgóboltjai által kibocsátott hangjelzés¹²⁵), illetve egy konkrét termékhez vagy szolgáltatáshoz is.

Ahhoz, hogy a hang mint megjelölés védjegyoltalomban részesülhessen, meg kell felelnie az uniós védjegy jog által előírt követelményeknek; ezen feltételek közül a hangvédjegyek esetén a grafikai ábrázolhatóság (a védjegyreform hatálybalépése óta az egyértelműség és pontosság) követelményének a kielégítése a legproblematicusabb.

Hangvédjegyek a gyakorlatban és a grafikai ábrázolás nehézségei

A hangokat alapvetően két csoportba oszthatjuk: zenei és nem zenei hangok. E kétféle hang esetén eltér mind a grafikai ábrázolás módja, mind pedig a lajstromozáshoz fűződő feltételek rendszere; az ábrázolás nehézségei főként abból adódnak, hogy a hangmegjelölések a vizuálisan nem észlelhető megjelölések közé tartoznak.

Az EUIPO adatbázisában jelenleg 185 lajstromozott európai uniós hangvédjegy található, ezek között megtalálhatóak mind zenei, mind nem zenei hangok. Az első és egyben leghíresebb zenei hangvédjegyek közé tartozik a Nokia Corporation ismert csengőhangja,¹²⁶ a Deutsche Telekom reklámtevékenység során használt szignálja,¹²⁷ valamint a Twentieth

¹²³ Szalai: i. m. (1), p. 148.

¹²⁴ Ez a hang egyébként védjegyoltalmat élvez, l. 001416858 lajstromszámú európai uniós hangvédjegy.

¹²⁵ A mozgóboltokat működtető vállalat, az Eismann Family GmbH & Co KG jogosultja volt ezen hang tekintetében a 000171876 lajstromszámú védjegynek, amely azonban megújítás hiányában megszűnt.

¹²⁶ 001040955 lajstromszámú európai uniós hangvédjegy.

¹²⁷ 001416858 lajstromszámú európai uniós hangvédjegy.

Century Fox Film Corporation ismert dallama. Mindhárom neves védjegyet 1999-ben lajstromozták, és közös bennük, hogy mindhárom megjelölés tárgya egy dallam, amelyet kotta segítségével ábrázoltak.

Zenei hangok esetén magától értetődő a partitúra, kotta alkalmazásával történő ábrázolás. Az uniós bírósági gyakorlat,¹²⁸ és ezt alapul véve az OHIM (EUIPO) védjegybejelentések vizsgálatával kapcsolatos útmutatója¹²⁹ is a kottával történő megjelenítést fogadta el grafikai ábrázolásként a zenei hangok mint védjegybejelentés tárgyát képező megjelölések esetén. Azonban a kottával történő megjelenítés önmagában nem elég, a bírói gyakorlat kimunkált olyan többletkövetelményeket, melyek figyelmen kívül hagyása a védjegybejelentés elutasítását vonja maga után.¹³⁰

Míg a zenei hangok esetén egyértelműnek tűnik a megjelölés megjelenítésének módja, a nem zenei hangok esetén ez korántsem ilyen magától értetődő. A nem zenei hangok esetén – ilyenek az állathangok vagy a zajszerű hangok, például Tarzan kiáltása¹³¹ vagy a Metro-Goldwyn-Mayer Lion filmstúdió híres kettős oroszlánbömbölése¹³² – a bejelentő általában spektrogram¹³³ segítségével ábrázolja az adott hangot, a bejelentéshez mellékel egy részletes leírást az adott hangról, valamint bizonyos esetekben mp3-hangfájl is csatol. A szavakkal történő leírás és az oszcillogram¹³⁴ vagy spektrogram (azaz szonogram) használata majdnem minden, nem zenei hangra kiterjedő védjegybejelentésben megtalálható, de egyre gyakoribb az elektronikus hangfájl bejelentéshez történő csatolása is.

Az EUIPO védjegybejelentések vizsgálatára vonatkozó útmutatója¹³⁵ a nem zenei hangok esetén az oszcillogram vagy szonogram segítségével történő ábrázolást írja elő, amely mellé a bejelentőnek elektronikus úton be kell nyújtania a bejelentés tárgyát képező hangot tartalmazó hangfájlt. Az EUIPO elnöke¹³⁶ ezenkívül meghatározta e hangfájl formátumát (mp3) és maximális terjedelmét (1 megabyte) is.¹³⁷ A hivatal azonban nem mindig fogadta el a szonogramot és oszcillogramot a grafikai ábrázolás módjaként, hiszen az átlagember

¹²⁸ L. 3.5.2. pont, C-283/01. sz. ügy, Shield Mark (2003. november 27.).

¹²⁹ I. m. (57), B. rész, Vizsgálat, 4. szakasz (Feltétlen kizáró okok).

¹³⁰ L. 3.2.3.2. pont, Shield Mark-ügy.

¹³¹ 005090055 lajstromszámú európai uniós hangvédjegy.

¹³² 005170113 lajstromszámú európai uniós hangvédjegy.

¹³³ A spektrogram fogalmát az OHIM (EUIPO) szintén a R 781/1999-4. sz. ügyben határozta meg, eszerint a spektrogram egy olyan háromdimenziós ábrázolás, mely a jel eloszlását jeleníti meg a frekvencia (függőleges tengely) és az idő függvényében (vízszintes tengely). Ha a spektrogram hangot jelenít meg, az ábrázolási módszert szonogramnak nevezzük.

¹³⁴ Az oszcillogram segítségével történő ábrázolást az OHIM (EUIPO) korábbi gyakorlata nem tartotta elfogadhatónak. Fogalmát az R 781/1999-4. sz. ügyben (2003. augusztus 25.) hozott döntésében határozta meg, eszerint az oszcillogram egy adott jel amplitúdóját jeleníti meg (függőleges tengely) az idő függvényében (vízszintes tengely).

¹³⁵ I. m. (57), B. rész, Vizsgálat, 4. szakasz (Feltétlen kizáró okok).

¹³⁶ Az új végrehajtási rendelet tervezete is az EUIPO ügyvezető igazgatójának hatáskörébe utalná a bejelentéshez csatolt elektronikus hangfájllal kapcsolatos részletes követelmények meghatározását.

¹³⁷ Az OHIM (EUIPO) elnökének EX-05-3. számú, 2005. október 10-i határozata, 1. §.

számára ezek a módszerek nehezen értelmezhetőek és nem könnyen hozzáférhetőek,¹³⁸ de 2007-ben megváltoztatta álláspontját a Tarzan kiáltásával kapcsolatos ügygel összefüggésben kiadott sajtóközleményben.¹³⁹

A jelenleg hatályos végrehajtási rendelet a hangmegjelölések ábrázolása kapcsán kimondja, hogy „*ha hangot tartalmazó védjegy lajstromozását kérelmezik, a védjegy megjelölése a hang grafikus ábrázolásából, különösen egy kottából áll, ha a bejelentés elektronikus úton történik, akkor hangot tartalmazó elektronikus fájl kísérelheti*”.¹⁴⁰ Az új végrehajtási rendelet tervezete is külön rendelkezik a hangok védjegybejelentésben történő ábrázolásáról: a tervezet már kötelezővé tenné a hangot tartalmazó elektronikus fájl csatolását, illetve vagylagos módszerként a kotta segítségével történő ábrázolást jelöli ki;¹⁴¹ valószínűsíthetően az előbbi módszer főként a nem zenei hangokra, míg az utóbbi a zenei hangokra vonatkozik. Mindazonáltal zenei hangok esetében is célszerű lehet elektronikus hangfájl csatolása (a kottával történő ábrázolás mellett), hiszen így visszaadható az adott hang, dallam eredeti hangszerelése, ami a papíralapú védjegybejelentésben nem lehetséges, és így pontosabban megismerhető lesz a védjegyoltalom tartalma.

3.5.2. Jogi szabályozás

A TRIPS-megállapodás nem említi a lajstromozható megjelölések körében a hangmegjelöléseket, de mivel ez a felsorolás nem kimerítő jellegű, a hangvédjegyek elméletileg részesülhetnek védjegyoltalomban. Az új védjegyrendelet felsorolása (4. cikk) azonban a védjegyreform során életbe léptetett változásoknak köszönhetően már tartalmazza a hangot mint oltalomban részesíthető megjelölést. A védjegyreform hatálybalépése előtt számos esetben nehézségekbe ütközött a (főként nem zenei) hangok grafikai ábrázolása, azonban e követelmény eltörlése megkönnyítheti az ilyen típusú védjegyek lajstromozását, hiszen az egyértelmű és pontos ábrázolás követelményének kielégítése minden bizonnyal egyszerűbb feladat lesz a hangvédjegyek számára.

A hangmegjelölésekkel kapcsolatos európai uniós gyakorlat

A színvédjegyekhez hasonlóan a hangvédjegyekkel kapcsolatos bírósági gyakorlat is a 21. század első évtizedére kristályosodott ki; a grafikai ábrázolás módjának megválasztása és az erre vonatkozó szigorú követelmények az EUIPO (OHIM) és az Európai Bíróság gyakorlata során alakultak ki. Az EUB legfontosabb, elvi jelentőségű döntése a *Shield Mark-ügyben* hozott ítélet volt, melyben a Bíróság meghatározta a hangvédjegyek lajstromozásához szük-

¹³⁸ Szalai: i. m. (1), p. 157.

¹³⁹ oami.europa.eu/en/office/press/pdf/051107.pdf (2017. 10. 26.).

¹⁴⁰ A Bizottság 2868/95/EK rendelete a közösségi védjegyről szóló 40/94/EK tanácsi rendelet végrehajtásáról, 3. szabály, (6) bekezdés.

¹⁴¹ Végrehajtási rendelet tervezete, 3. cikk, 3. bekezdés, g) pont.

séges feltételeket. Tekintettel arra, hogy a nem zenei hangok esetén nehezkesebb a megjelölés grafikai ábrázolása, további feltételek alakultak ki az OHIM és a Bíróság gyakorlatában ezen megjelölések ábrázolása és védjegyként történő bejegyzése kapcsán; a nem zenei hangvédjegyek körében figyelemreméltó az OHIM *Metro-Goldwyn-Mayer-ügyben*,¹⁴² a *Hexal-ügyben*,¹⁴³ valamint a *Tarzan-kiáltás ügyében*¹⁴⁴ hozott döntése.

A Shield Mark-döntés

A *Shield Mark-ügyben* az Európai Unió Bírósága előzetes döntéshozatali eljárásban hozott ítéletet, a Holland Legfelsőbb Bíróság kezdeményezésére. Az irányelv bizonyos rendelkezéseinek értelmezésével kapcsolatos kérdések egy olyan eljárásban merültek fel, mely a Shield Mark és egy, a vállalkozás védjegyeit állítólagosan bitorló személy között zajlott a holland bíróság előtt. A Shield Mark vállalkozás tizennégy, a Benelux Védjegy hivatal által lajstromozott védjegy jogosultja; a védjegyek egy része Beethoven „*Für Elise*” című zeneművének első kilenc hangjegyből áll, másik része pedig a „*Kukulekuuuu*” megjelölésből (holland nyelven ez a hangutánzó szó jelöli a kakas kukorékolását). A *Für Elise* első kilenc hangjegyét kotta segítségével ábrázolta a védjegy jogosult, bizonyos védjegyek esetén azonban a grafikai ábrázolás csupán a dallam szavakkal történő leírását jelentette („A *Für Elise* első kilenc hangjegye”, „a védjegyet a leírt dallam alkotja”), vagy a dallam megjelenítése hangjelek segítségével történt („E, D#, E, D#, E, B, D, C, A”). A „*Kukulekuuuu*” megjelölést a jogosult egy esetben a következő leírással egészítette ki: „*a védjegy a kakaskukorékolást utánzó hangutánzó szóból áll*”. A Shield Mark védjegyportfóliójában tehát szerepelt zenei hangvédjegy (*Für Elise* első kilenc hangjegye) és nem zenei hangjegy (kakas kukorékolása) is.

Az alapügyben a Shield Mark védjegybitorlás és tisztességtelen verseny megállapítása iránt indított keresetet egy kommunikációs tanácsadó ellen, aki egy reklámkampány során felhasználta a *Für Elise* első kilenc hangjegyét, valamint egy olyan számítógépes programot értékesített, melynek elindításakor a kakas kukorékolása hangzott el. Az elsőfokú bíróság elutasította a vállalkozás keresetét a védjegy jogi rész vonatkozásában arra hivatkozással, hogy a Benelux államok nem ismerik el a hangok védjegyként történő lajstromozásának lehetőségét.¹⁴⁵ A Shield Mark az ítélet ellen fellebbezést nyújtott be, így az ügy a Holland Legfelsőbb Bíróság elé került, amely előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezett. Az Európai Bíróságnak feltett kérdések a következők voltak: részesülhetnek-e védjegyoltalomban a hangok és a zörejek (első kérdés), és amennyiben igen, milyen feltételekkel (második kérdés)? A Holland Legfelsőbb Bíróság konkrét ábrázolási módszerek tekintetében tette fel a kérdést, hogy azok teljesítik-e az irányelv grafikai ábrázolással kapcsolatos rendelkezéseit; ezek a módszerek a következők voltak: hangjegyek, hangutánzó szó esetén szöveges leírás,

¹⁴² R 781/1999-4. számú ügy (2003. augusztus 25.).

¹⁴³ R 295/2005-4. számú ügy (2005. szeptember 8.).

¹⁴⁴ R 708/2006-4. számú ügy (2007. szeptember 27.).

¹⁴⁵ Shield Mark-döntés, 24. pont.

szonogram, a bejelentéshez mellékelt hangfelvétel, online meghallgatható digitális felvétel vagy ezeknek a módszereknek a kombinációja.

Az első kérdés kapcsán a Bíróság leszögezte, hogy ugyan az irányelv nem említi kifejezetten a hangokat mint oltalomban részesíthető megjelöléseket,¹⁴⁶ de mivel ez a felsorolás nem kimerítő, így nem zárható ki a hangok oltalomképesége. A hangok akkor lehetnek védjegyoltalom tárgyai, ha rendelkeznek megkülönböztetőképeséggel, és grafikai ábrázolhatók.

A második kérdéssel összefüggésben a Bíróság ítéletében meghatározta, hogy mely feltételek mellett részesülhet védjegyoltalomban egy hangmegjelölés. Elsőként leszögezte, hogy a *Sieckmann-kritériumokat*, azaz a világos, pontos, önmagában teljes, könnyen hozzáférhető, érthető, tartós és objektív ábrázolás követelményét a hangmegjelölésekre tekintettel is alkalmazni kell. A hangmegjelölésre vonatkozó védjegybejelentés kapcsán a Bíróság kifejtette, hogy a bejelentésben meg kell jelölni, hogy a megjelölést hangvédjegyként kell érteni, különben alappal vélné úgy a bejelentést vizsgáló hatóság (valamint a fogyasztók és az egyéb gazdasági szereplők), hogy a kérelemben szereplő grafikai ábrázolás képezi önmagában a bejelentés tárgyát.

A konkrét ábrázolási módszerek közül a szöveges körülírást a Bíróság általánosságban véve elfogadhatónak tartotta, de az adott ügyben szereplő „Für Elise első kilenc hangja”, valamint „kakaskukorékolás” leírást nem fogadta el, mert álláspontja szerint azok nem teljesítik a *Sieckmann-kritériumok* közül a pontosság és a világosság követelményét. A hangutánzó szavak kapcsán a Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy „*az egyéb pontosságtól eltekintve, pusztán hangutánzó szó nem képezheti azon hang vagy zörej ábrázolását, amelynek fonetikus átírata kíván lenni*”,¹⁴⁷ mivel nem lehet meghatározni, hogy az oltalom tárgya maga a kiejtett hangutánzó szó, vagy pedig a valódi hang, zörej képezi. A pusztán hangjegyekkel történő ábrázolást sem fogadta el a Bíróság; álláspontja szerint nem tekinthető pontos, világos és önmagában teljes ábrázolásnak, mert a védjegyoltalom tárgyának pontos megismerését nem teszi lehetővé, azaz nem állapítható meg belőle többek között a hangok magassága vagy időtartama. Az Európai Bíróság ítéletében meghatározta azt az ábrázolási módot, amelyet elfogadhatónak tart, amely megfelel a *Sieckmann-kritériumoknak* és az irányelv rendelkezéseinek is: ez pedig az olyan, ütemekre osztott kotta, amelyen szerepel valamelyik kulcs (G-, F- vagy C-kulcs), hangjegyek és szünetjelek, valamint jelzi a relatív értékeket és módosításokat;¹⁴⁸ a pusztán hangjegyekkel történő megjelenítéssel ellentétben ez a módszer meghatározza a hangok magasságát és időtartamát is, így hiteles ábrázolását képezheti a lajstromoztatni kért dallamot alkotó hangoknak.

¹⁴⁶ Megjegyzés: a védjegyreform során mind az irányelvben, mind a védjegyrendeletben szereplő felsorolás kibővült, és már a hangokat mint oltalomban részesíthető megjelöléseket is tartalmazza.

¹⁴⁷ Shield Mark-döntés, 60. pont.

¹⁴⁸ Shield Mark-döntés, 62. pont.

A Bíróság meghatározta tehát, hogy mely feltételek teljesülése esetében részesülhetnek védjegyoltalomban a zenei hangok, de arra nem adott választ, hogy a nem zenei hangokkal kapcsolatban melyik az az ábrázolási módszer, amelyik megfelel a *Sieckmann-kritériumoknak*, tekintettel arra, hogy a nem zenei hangokat csaknem lehetetlen a Bíróság által elfogadott módszerrel, azaz kotta segítségével ábrázolni.

A nem zenei hangok ábrázolása

Az OHIM három különböző ügyben¹⁴⁹ hozott elvi jelentőségű döntése kapcsán megfigyelhető a hivatal gyakorlatának változása a nem zenei hangok ábrázolásával kapcsolatban. Mindhárom ügyben az OHIM negyedik fellebbezési tanácsa járt el; az *MGM-* és a *Hexal-ügyben* ugyanolyan, majd a későbbi *Tarzan-ügyben* már megváltozott összetételben. A hivatal kezdetben, az *MGM-* és a *Hexal-ügyben* – bizonyos feltételekkel¹⁵⁰ – elfogadta a szonogramos ábrázolást, de ugyanezen fellebbezési tanács saját gyakorlatával szembefordulva 2007-ben, a *Tarzan kiáltása-ügyben* már nem fogadta el a csupán szonogram alkalmazásával történő ábrázolást, és az mp3 hangfájl csatolása mint a hangok grafikai ábrázolásának megfelelő módja mellett tette le a voksát. Az OHIM gyakorlata 2005-ben hivatalosan is megváltozott, és ettől az időponttól kezdve akkor fogadja el a szonogramos ábrázolást, ha azt mp3 hangfájl kíséretében nyújtja be a bejelentő;¹⁵¹ ez a változás tette lehetővé a harmadik, a *Tarzan* kiáltására vonatkozó védjegybejelentés eredményességét, hiszen ehhez a bejelentéshez az Edgar Rice Burroughs Inc. a szonogram mellett már mp3 fájlt is csatolt.

A Metro-Goldwyn-Mayer-döntés

Ebben az ügyben a bejelentő az MGM filmstúdió jelképévé vált híres oroszánüvöltésre igényelt közösségi védjegyoltalmat. A bejelentéshez csatolt egy idő és frekvencia feltüntetése nélkül készített szonogramot, valamint a bejelentés tárgyát képező hang szöveges leírását („*oroszlán üvöltése*”). Az OHIM elutasította a védjegybejelentést arra hivatkozva, hogy az nem felelt meg a végrehajtási rendeletben foglalt formai követelményeknek, valamint a védjegyrendelet védjegyoltalomban részesíthető megjelölésekről szóló 4. cikkének. Az OHIM indokolása szerint az átlagos fogyasztó nem képes felidézni a hangot a bejelentéshez mellékelt grafikai ábrázolás alapján, így az ábrázolás még a szöveges leírással együtt sem kielégítő. A bejelentő fellebbezett a döntés ellen; álláspontja szerint a fogyasztók számára a szöveges leírás alapján egyértelművé válik a bejelentés tartalma. A bejelentő e körben a „*the smell of freshly cut grass*”-ügyre hivatkozott, ahol az OHIM ezen szöveges leírást megfelelő grafikai ábrázolásnak tartotta az illatmegjelölés tekintetében.

Az ügy a fellebbezés folytán az OHIM fellebbezési tanácsához került, mely megalapozatlannak tartotta a fellebbezést. Elsőként leszögezte, hogy a hangok védjegyként tör-

¹⁴⁹ MGM-ügy, Hexal-ügy, Tarzan kiáltása-ügy.

¹⁵⁰ Az idő és frekvencia feltüntetésével elkészített szonogram elfogadható (I. MGM-ügy).

¹⁵¹ <http://euipo.europa.eu/en/office/press/pdf/051107.pdf> (2017. 10. 26.).

ténő lajstromozása esetén tekintettel kell lenni az Európai Bíróság által a *Sieckmann-* és a *Libertel-döntésben* lefektetett szigorú követelményekre. A tanács elismerte a nem zenei hangok ábrázolásának nehézségét, és e körben két sikertelen védjegybejelentésre hivatkozott: a *Déclic-ügyre*,¹⁵² amelyben a bejelentő a nem zenei hang ábrázolását csupán szöveges leírással kísérelte meg, valamint a *Shield Mark-ügyre*, amelyben a bejelentő a bejelentésben hangutánzó szóval illusztrálta a megjelölést.

A nem zenei hangokból álló megjelölések grafikai ábrázolásával kapcsolatban a tanács megállapította, hogy a szonogrammal történő ábrázolás általánosságban elfogadható lehet, de a konkrét ügyben nem fogadta el, mivel a szonogram nem jelenítette meg az időt és a frekvenciát; ezt az ábrázolást a tanács a *Shield-Mark-ügyben* a bejelentéshez csatolt kottához hasonlította, amely kotta nem volt ütemekre osztva, és nem tartalmazott kulcsot, szünetjeleket és módosításokat sem. Az Európai Bíróság ezt a kottát értelmezhetetlennek találta, és álláspontja szerint nem felelt meg a grafikai ábrázolás követelményének; a fellebbezési tanács szerint ezen értelmezést értelemszerűen alkalmazni kell a hangmegjelölések esetén, a szonogram segítségével történő ábrázolással kapcsolatban is. Az oroszlánbömbölésre kiterjedő megjelölést végül 2006-ban lajstromozták;¹⁵³ az új bejelentés már egy pontosabb, tengelyekkel kiegészített szonogramot és egy részletes szöveges leírást tartalmazott.

A Hexal-döntés

Az *MGM-ügyben* hozott döntés után két évvel a negyedik fellebbezési tanács ismét elfogadta a szonogramot mint a nem zenei hangok ábrázolásának elfogadható és a *Sieckmann-*kritériumoknak megfelelő módját. Ebben az ügyben a bejelentő egy szlogenre – „*HEXAL – a gyógyszer, amiben bízhat*” – kívánt védjegyoltalmat igényelni, pontosabban a szlogen emberi hangon kimondott formájára, és a kérelemhez szonogramot csatolt. Az OHIM elutasította a védjegybejelentést, és az ügy a bejelentő fellebbezése folytán a negyedik fellebbezési tanácshoz került, amely megalapozottnak találta a fellebbezést és hatályon kívül helyezte a bejelentést elutasító döntést. A tanács szerint az elsőfokú, szonogramos ábrázolást elutasító döntés téves, hiszen az gyakorlati indokokra hivatkozva utasítja el ezen módszer használatát (pontosan arra, hogy a szonogram ismeretéhez és értelmezéséhez speciális szaktudásra van szükség, és ez aránytalan erőfeszítést jelent egy harmadik személy részéről, valamint a szonogram egy átlagos fogyasztó számára csak technikai műszerek és szakértő segítségével értelmezhető). A tanács szerint ugyanúgy meg lehet tanulni a szonogramok értelmezését, mint egy idegen nyelvet vagy a kottázást, és az OHIM például nem utasítana el egy védjegybejelentést csupán olyan okból, mert az adott megjelölés lajstromozását egy kevésbé ismert nyelven kérték, és a hivatal dolgozóinak többsége nem beszéli az adott nyelvet.¹⁵⁴

¹⁵² R 1/1998-2. számú ügy (1998. október 7.).

¹⁵³ 005170113 lajstromszámú európai uniós hangvédjegy.

¹⁵⁴ Hexal-döntés, 13. pont.

A Tarzan kiáltása-döntés

Az *MGM-* és a *Hexal-ügyben* eljáró negyedik fellebbezési tanács évekkel később a *Tarzan-ügyben* az általa korábban a szonogramos ábrázolás elfogadhatósága kapcsán kifejtettekkel merőben ellentétes álláspontra helyezkedett.¹⁵⁵ Az ügyben a tanács a bejelentő, az Edgar Rice Burroughs Inc. védjegybejelentést elutasító döntés elleni fellebbezése folytán járt el. A bejelentő a *Tarzan*-regények szerzőjének jogutódja, mely vállalkozás 2004-ben közösségi védjegybejelentés iránti kérelmet nyújtott be az OHIM-hoz a *Tarzan*-kiáltásra kiterjedően; a bejelentéshez egy, tengelyeket is megjelenítő szonogramot, valamint részletes szöveges leírást csatoltak. Az OHIM hiánypótlásra hívta fel a bejelentőt, mivel álláspontja szerint a bejelentés nem tartalmazta a megjelölés grafikai ábrázolását. Mivel a bejelentő a hivatal által biztosított határidőn belül nem orvosolta a hiányosságot, az OHIM elutasította a bejelentést, mely döntés ellen a bejelentő fellebbezett. Az Edgar Rice Burroughs Inc. fellebbezésében az *MGM-ügyben* hozott döntésre hivatkozott, hiszen ott az OHIM elfogadta a tengelyekkel kiegészített szonogram segítségével történő ábrázolást.

A fellebbezési tanács elutasította a fellebbezést a grafikai ábrázolás nem megfelelő volta miatt. A kiáltás részletes szöveges jellemzését nem tartotta megfelelő ábrázolásnak a *Shield Mark-ügyre* hivatkozva,¹⁵⁶ ahogyan a szonogram (spektrogram) segítségével történő ábrázolást sem fogadta el arra hivatkozva, hogy ez a módszer nem egyértelmű, nem önmagában teljes, nem érthető és nem könnyen hozzáférhető, azaz nem felel meg a *Sieckmann-kritériumoknak*. Nem önmagában teljes, hiszen e követelmény azt kíváná meg, hogy az ábrázolás alapján harmadik személyek képesek legyenek reprodukálni a megjelölést bármilyen technikai eszköz használata nélkül.¹⁵⁷ A tanács álláspontja szerint ez lehetetlen a szonogramos ábrázolás esetén, hiszen az átlagos fogyasztó még azt sem képes felismerni egy ilyen eszköz láttán, hogy az alapul fekvő hang emberi, állati vagy zenei hang-e, és még a területen jártas szakértők sem képesek a hangot reprodukálni egyéb műszerek használata nélkül, csupán a szonogram alapján. Az ábrázolás ezenkívül nem könnyen hozzáférhető, ami azt jelenti, hogy harmadik személyek még technikai eszközök segítségével sem tudják azt hanggá alakítani,¹⁵⁸ így például egy potenciális bejelentő sem képes a védjegyoltalom tárgyának pontos megismerésére annak érdekében, hogy a saját megjelölésével összehasonlítsa.

A tanács tehát kifejezetten eltért az *MGM-* és a *Hexal-ügyben* a szonogram elfogadhatósága kapcsán kifejtettektől, hiszen korábban elfogadta a tengelyekkel kiegészített szonogram

¹⁵⁵ A tanács összetétele megváltozott az eltelt négy év alatt; a három tagból kettő lecserélődött, de egy változatlanul a tanács tagja maradt.

¹⁵⁶ Az Európai Bíróság a *Shield Mark-ügyben* sem tartotta elegendőnek a kakas kukorékolására vonatkozó megjelölés hangutánzó szóval történő leírását, mert egy hang szöveges leírása nem tekinthető világos és önmagában teljes ábrázolásnak (*Shield Mark-döntés*, 60. pont).

¹⁵⁷ *Edgar Rice Burroughs Inc.-döntés*, 20. pont.

¹⁵⁸ A tanács megvizsgálta a szonogram hanggá alakítását végző speciális szoftverek listáját, és arra a következtetésre jutott, hogy azok nem kielégítőek, hiszen amellet, hogy ezen számítógépes programok nehezen hozzáférhetőek az átlagos fogyasztó számára, a hangot nem pontosan reprodukálják.

alkalmazásával történő ábrázolást.¹⁵⁹ Érdekes változás az OHIM gyakorlatában, hogy míg a tanács a 2005-ös *Hexal-ügyben* csupán jelentéktelen gyakorlati oknak, ürügynek minősítette azt a tényt, hogy a szonogram alapján nem, illetve csak speciális szaktudás és műszerek segítségével¹⁶⁰ rekonstruálható az alapul fekvő hang, a későbbi *Tarzan üvöltése-ügyben* már erre hivatkozással utasította el a védjegybejelentést, és kimondta, hogy a szonogramos ábrázolás nem felel meg a *Sieckmann-kritériumoknak*, mert az nem egyértelmű, nem önmagában teljes, nem érthető és nem könnyen hozzáférhető.

A tanács *Tarzan-ügyben* kifejtett álláspontja szerint tehát a szonogramos ábrázolás még részletes szöveges leírással kiegészítve sem elégíti ki a *Sieckmann-ügyben* lefektetett feltételeket. A tanács elutasította a bejelentő azon érvelését is, hogy a Tarzan-kiáltást bárki megismeri, hiszen az közismertté vált. A hivatal szerint ennek nincs köze a grafikai ábrázolás követelményének kielégítéséhez, valamint a bejelentést a megjelölés ábrázolására kell alapozni, nem pedig az átlagos fogyasztó emlékezetében¹⁶¹ esetlegesen tárolt hangra.¹⁶² Ezenkívül megjegyezte, hogy a Tarzan-kiáltásnak nem egy, kiforrott formája van, hiszen azt az évek során számos színész különböző módokon adta elő, és a bejelentő nem utalt arra, hogy mely színész mely kiáltására vonatkozik a bejelentés.

A bejelentő azonban nem adta fel a Tarzan-kiáltás védjegyként történő lajstromozásához fűződő terveit, és még ugyanabban az évben, 2004-ben benyújtott egy második bejelentést, melyben a kiáltást kotta segítségével ábrázolta;¹⁶³ ezt a bejelentést elfogadta az OHIM, és a megjelölést 2006. január 5-én lajstromozta.¹⁶⁴ 2006-ban újabb bejelentést nyújtott be az Edgar Rice Burroughs Inc.; a kérelemhez szonogramot és mp3 fájlt csatolt,¹⁶⁵ az OHIM ezt a bejelentést is elfogadta, és a védjegyet 2008. március 4. napján lajstromozta.¹⁶⁶

Gyakorlati problémák a hangvédjegyekkel kapcsolatban

Az uniós bírósági gyakorlatban tehát a 21. század elejére többé-kevésbé kialakultak a hangvédjegyek grafikai ábrázolásának kritériumai; zenei hangok esetén szabályszerű (előjegyzést, ütemeket, zenei hangokat, szünetjeleket és egyéb szükséges zenei jelölést tartalmazó)

¹⁵⁹ A tanács *Tarzan üvöltése-ügyben* kifejtett álláspontja szerint az MGM-ügyben tett megállapítások rá nézve jogi kötőerővel nem rendelkeznek (a *Tarzan-ügyben* hozott ítélet, 19. pont).

¹⁶⁰ A negyedik fellebbezési tanács a *Tarzan üvöltése-ügyben* a szonogram szoftverek általi átalakítását sem találta kielégítő pontosságúnak.

¹⁶¹ Megjegyzés: az Európai Bíróság a „frissen nyírt fű illata”-ügyben azt állapította meg, hogy ez olyan illat, amit a leírás alapján mindenki azonnal megismer, fel tud idézni az emlékei alapján; ebben az ügyben tehát elegendő volt a fogyasztó emlékezetében tárolt illat az adott megjelölés sikeres lajstromozásához, de az OHIM az emlékezetben tárolt megjelölést nem tartotta elegendőnek a *Tarzan kiáltása-ügyben*.

¹⁶² Edgar Rice Burroughs Inc.-döntés, 40. pont.

¹⁶³ <http://euipo.europa.eu/en/office/press/pdf/051107.pdf> (2017. 10. 26.).

¹⁶⁴ 003673308 lajstromszámú európai uniós hangvédjegy.

¹⁶⁵ Az OHIM egyébként már az első *Tarzan-döntésben* az mp3 fájl csatolása mint a hangok grafikai ábrázolásának megfelelő módja mellett tette le a voksát, l. Edgar Rice Burroughs Inc.-ügyben hozott döntés, 46. pont.

¹⁶⁶ 005090055 lajstromszámú európai uniós hangvédjegy.

lekottázással teljesíthetőek az irányelv, illetve a védjegyrendelet által a védjegyreform hatálybalépése előtt előírt követelmények, nem zenei hangok esetén pedig a szonogram használata és mp3 hangfájl benyújtása tekinthető kielégítő ábrázolásnak. A nem zenei hangok esetén világossá vált, hogy a hang szavakkal történő jellemzése,¹⁶⁷ valamint a szonogram mp3 hangfájl nélküli benyújtása nem elegendő a lajstromozáshoz.

Az ábrázolás ezen módszerei (az elektronikusan benyújtott hangfájl kivételével) azonban nem azonosak a bejelentés tárgyát képező hanggal, hanem azt csak szimbolizálják. Kérdés, hogy ez miben különbözik az illatvédjegyek esetén kialakított bírósági gyakorlattól, mely szerint például az eper képe nem azonos az eperillattal, hiszen a kotta sem azonos az alapul fekvő dallal vagy hanggal. Mindkét esetben a bejelentést vizsgáló vagy védjegybitorlási ügyben eljáró hatóságnak vagy bíróságnak, illetve a fogyasztóknak és a piacon jelen lévő egyéb szereplőknek konvertálniuk kell az általuk látott megjelenítést, az nem önmagában jelenti magát a megjelölést, ellentétben például a színvédjegyek ábrázolásával. Így tehát egy kottára ránézve az átlagos emberek nem tudják azonnal beazonosítani az ábrázolt dallamot; a kottát ismerő emberek számára sem válik rögtön egyértelművé egy bonyolultabb partitúra láttán az alapul fekvő dallam, azon emberek számára pedig, akik nem tudnak kottát olvasni, ez egyenesen lehetetlen. Ez hatványozottan igaz a szonogram használatára. Ezen megjelenítési módszer csupán az e témakörben jártas és ezzel foglalkozó szakemberek számára ismert és egyértelmű, az átlagember nem tudja értelmezni, ez alapján nem képes azonosítani a védjegyoltalom pontos tárgyát és határait. Az EUB az illatvédjegyek kapcsán azzal érvelt,¹⁶⁸ hogy az átlagos fogyasztó egy kémiai képlet alapján nem képes beazonosítani egy illatot; ez ugyanúgy igaz egy hang szonogram használatával történő ábrázolására.

Az OHIM az *MGM-ügyben* is foglalkozott e témakörrel; a fellebbezési tanács ugyan elismerte, hogy a szonogram értelmezéséhez bizonyos szaktudásra van szükség, de ezt a kottához hasonlította, hiszen a kottát sem képes mindenki rögtön, ránézésre értelmezni. Úgy tűnik, ez az érvelés egy kétes ábrázolási módszert igyekszik egy másik pontatlan megoldással igazolni, hiszen egyik módszer sem azonos az azt ábrázoló hanggal, de ez nem teszi e módszereket ideális megoldássá. Az OHIM negyedik fellebbezési tanácsa helyesen állapította meg, hogy ugyan a kottát sem mindenki képes értelmezni (a tanács a kottázást egy nyelvhez hasonlította, és kiemelte, hogy az EU hivatalos nyelveit sem beszéli az EU összes állampolgára¹⁶⁹), de egy szonogram alapján egészen biztos, hogy senki sem képes eldúdolni az alapul fekvő hangot, illetve dallamot. Remélhetőleg a védjegyreform hatálybalépése és az elektronikus úton benyújtott védjegybejelentések elterjedése pontot tesz a hangok ábrázolásával kapcsolatos viták és a következetlennek mondható bírósági és hivatali gyakorlat

¹⁶⁷ A Déclic-ügyben (R 1/1998-2. sz. ügy, 1998. október 7.) a megjelölés tárgya a „klikk” hang volt, a bejelentő a bejelentéshez nem csatolt hangfájlt, csak a megjelölés leírását („klikk”); a bejelentést elutasították a nem megfelelő grafikai ábrázolás miatt. A fellebbezési tanács az ügyben kimondta, hogy csupán a védjegy szavakkal történő jellemzése nem tekinthető megfelelő ábrázolásnak.

¹⁶⁸ L. Sieckmann-ügy.

¹⁶⁹ Az Edgar Rice Burroughs Inc.-ügyben hozott döntés, 45. pont.

végére, hiszen az elektronikus úton benyújtott hangfájl megoldást jelenthet mind a zenei, mind a nem zenei hangok ábrázolására.

3.6. Egyéb új típusú megjelölések

Az egyéb új típusú megjelölések közé tartoznak a mozgókép- és mozdulatsorvédjegyek, a térbeli védjegyek, az ízvédjegyek, a tapintásvédjegyek, a hologramvédjegyek, a pozícióvédjegyek és minden egyéb, nem nevesített, új típusú megjelölés. Az egyéb atipikus megjelölések egy része, nevezetesen a mozgókép- és mozdulatsorvédjegyek, térbeli védjegyek, hologram-védjegyek és pozícióvédjegyek vizuális úton érzékelhető megjelölések, és közös bennük, hogy nem sokban különböznek a hagyományos ábrás védjegyektől, de épp ez az eltérés teszi őket atipikussá, és az eltérés miatt lesz nehezkesebb az ábrázolásuk. Mindazonáltal a vizuális úton érzékelhető megjelölések ábrázolása még az új típusú védjegyek esetén is egyszerűbb, mint a más érzékszervvel érzékelhető megjelölések esetén: ilyenek például az ízek vagy a tapintás; ezen megjelölések grafikai ábrázolása gyakorlatilag lehetetlen, egyrészt azok jellegéből, másrészt az érzékelés szubjektív voltából adódóan, ezenkívül akadályba ütközhet a megkülönböztetőképesség bizonyítása is.

3.6.1. Mozgókép- és mozdulatsorvédjegyek

A mozgókép- és mozdulatsorvédjegyek (*gesture marks*) főként a szórakoztatóiparban, filmiparban (gyártók, forgalmazók nevét megjelenítő filmklipek, valamint a különböző műsorok mozgó logói) és a telekommunikációs szolgáltatások körében játszanak nagy szerepet. A mozgókép- és mozdulatsorvédjegyek az ábrás védjegyek és a filmek között helyezkednek el, hiszen esetükben nem beszélhetünk állóképről, de ezek a megjelölések nem is filmeket jelentenek, hanem a megjelölés maga a mozdulat, az adott mozdulatot ábrázoló rövid klip (tulajdonképpen ábrás védjegyek sorozata). A marketingszakemberek már hosszú ideje felfigyeltek a mozgóképekben rejlő lehetőségekre, hiszen azok jobban lekötik a fogyasztó figyelmét, mint egy állókép, és nagyobb eséllyel ragadnak meg az emlékezetében.

A mozgókép- és mozdulatsorvédjegyeket el kell különíteni a multimédia-megjelölésektől, hiszen amíg az előbbi nem tartalmaz hangot, csak képet, és a lényegét maga a megjelenített mozdulat jelenti, a multimédia-megjelölés audiovizuális jellegű, azaz a képi hatás mellett hangot is tartalmaz.

Az EUIPO adatbázisában számos mozgóképvédjegy és mozdulatsorvédjegy található az „egyéb típusú megjelölések” között. Mozdulatsorvédjegy például a Nokia Corporation híres megjelölése, mely egy gyermek és egy felnőtt kezének összefonódását ábrázolja,¹⁷⁰ valamint a Deutsche Telekom védjegye, mely egy nőt ábrázol, amint „T” jelet mutat.¹⁷¹ Megemlíten-

¹⁷⁰ 003429909 lajstromszámú európai uniós védjegy.

¹⁷¹ 002818334 lajstromszámú európai uniós védjegy.

dő még a Henkel védjegye,¹⁷² amely egyfajta átmenetet képez a mozgóképvédjegyek és a mozdulatsorvédjegyek között:¹⁷³ a megjelölés egy olyan kézmozdulatot ábrázol, amely csillogóvá teszi a haját; a bejelentő itt is állóképekkel ábrázolta a mozdulatot. Ezen védjegyeken kívül még számos mozgókép- és mozdulatsorvédjegy található az online lajstromban,¹⁷⁴ és ezek közül mindegyik megjelölés ábrázolása a védjegyoltalom tárgyát képező mozdulat állóképek segítségével történő megjelenítésével történt.

A mozgókép- és mozdulatsor-megjelölések ábrázolása

A mozgókép- és mozdulatsorvédjegyek lajstromozása kevésbé nehézkes, mint az egyéb, új típusú megjelöléseké (pl. íz, illat, tapintás), hiszen – főként az elektronikus védjegybejelentés és elektronikus lajstrom elterjedése következtében – a videófájlok is könnyen lejátszhatóak, így pontosan megismerhető a védjegyoltalom tárgya és határai, de az ábrázolás „tradicionális” módja, azaz a mozdulat állóképek sorozatával történő megjelenítése is kielégítő módszer lehet az uniós bírósági és hivatali gyakorlat szerint.

A jelenleg hatályos végrehajtási rendelet az új rendelet tervezetével ellentétben nem tartalmaz külön szabályokat a mozgókép- és mozdulatsorvédjegyek ábrázolásával kapcsolatban. A tervezet viszont a 3. szabály 3. bekezdés *h*) pontjában kimondja, hogy az ilyen típusú megjelöléseket vagy a bejelentéshez csatolt videófájl segítségével, vagy az adott mozdulatot megjelenítő állóképek sorozatával (és esetlegesen egy ehhez csatolt szöveges leírással) kell ábrázolni. A multimédia-megjelölések kapcsán, azaz ha a megjelölés mozgóképet és hangot is tartalmaz, a tervezet egy audiovizuális fájl bejelentéshez történő csatolását tartja az egyetlen elfogadható ábrázolási módnak. Az EUIPO (OHIM) védjegybejelentések vizsgálatára vonatkozó iránymutatása a tervezet által csupán lehetőségként meghatározott szöveges leírást kötelezővé teszi a mozdulatsorvédjegyek esetében.¹⁷⁵ Ami a sorozatképek számát illeti (melyekből összeáll a mozdulat), az uniós jogszabályok és a gyakorlat nem tartalmaz konkrét megkötést, így az állóképek száma az ábrázolni kívánt mozdulathoz igazodik.

Uniós bírósági és hivatali gyakorlat

Tekintettel arra, hogy a jelenleg hatályos végrehajtási rendelet nem szabályozza az ilyen típusú megjelölések ábrázolását, az ezzel kapcsolatos követelmények – sok új típusú védjegyhez hasonlóan – a bírói és hivatali gyakorlatban alakultak ki. Az ilyen típusú védjegyek esetén a legtöbb esetben nem a grafikai ábrázolással kapcsolatban merül fel probléma a lajstromozási eljárás során, hanem a funkcionalitással kapcsolatos, a védjegyrendelet 7. cikkének *e*) pontjában foglalt követelmények kapcsán, hiszen sok esetben olyan mozdulat-

¹⁷² 002762813 lajstromszámú európai uniós védjegy (megújítás hiányában megszűnt a védjegyoltalom).

¹⁷³ *Náthon Natalie*: A jövő védjegyei. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 5. (115.) évf. 1. sz., 2010. február.

¹⁷⁴ Például a 015437734 és 015205289 lajstromszámú európai uniós védjegyek.

¹⁷⁵ I. m. (57), B. rész, Vizsgálat, 4. szakasz.

sort akarnak lajstromoztatni a bejelentők, amelyek mindennapi mozdulatokat ábrázolnak. Többek között a *Lamborghini-ügyben*¹⁷⁶ is felmerült a funkcionalitás kérdése; az ügyben az autógyártó cég a Lamborghini autók ajtajának jellegzetes nyitási és zárási folyamatára igényelt védjegyoltalmat. Az Egyesült Államokban sikerrel járt, az Európai Unióban azonban elutasításra került a védjegybejelentése.¹⁷⁷ Az OHIM indokolása szerint ez a forma funkcionálisnak minősül, egy műszaki folyamatot, megoldást jelenít meg, tehát a termék műszaki jellemzője;¹⁷⁸ a fellebbezési tanács helybenhagyta a döntést.

*A Sony Ericson-ügy*¹⁷⁹

Az OHIM (EUIPO) 2011-ben lajstromozta a Sony mozdulatsorvédjegyét, mely egy fröccsenő folyadékot ábrázolt, amint az összeáll a cég logójává. A bejelentő a bejelentéshez húsz, a mozdulatsor különböző fázisait megjelenítő állóképet csatolt, valamint egy részletes leírást.¹⁸⁰ Az OHIM elutasította a bejelentést, de a fellebbezési tanács helyt adott a Sony Ericson fellebbezésének, és elrendelte a védjegy lajstromozását. A tanács álláspontja szerint ugyan a képekkel történő ábrázolás nem egyértelmű, mert nem jelzi világosan a mozdulat változását a különböző állóképek között, de a részletes leírással kiegészítve megfelel a grafikai ábrázolás követelményének. A fellebbezési tanács megállapította, hogy a mozdulatsorvédjegyekre vonatkozó bejelentéseket csak abban az esetben lehet elutasítani, ha esetükben egy észszerűen figyelmes személynek különösen nagy szellemi erőfeszítést kellene tennie annak érdekében, hogy felfogja a megjelölés által ábrázolt mozdulat lényegét.

A szerző álláspontja szerint a mozgókép- és mozdulatsorvédjegyek alapvetően alkalmasak a védjegy rendeltetésének betöltésére, esetükben a megkülönböztetőképesség bizonyítása nem különösebben problémás, ábrázolásuk viszont nagyban függ a technika állásától és az alkalmazott eljárásoktól, módszerektől, és a funkcionalitásban rejlő akadályt is le kell küzdenie a bejelentőnek az ilyen megjelölések esetén. A mozdulat állóképek sorozatával történő ábrázolása – szöveges leírással kiegészítve – megfelelhet a grafikai ábrázolás, a védjegyreform hatálybalépése után pedig az egyértelmű és pontos ábrázolás követelményének, amennyiben egyértelmű a mozdulat változása az adott állóképek között (tehát kellőképpen részletes az ábrázolás). A legmegfelelőbb mód a videofelvétel segítségével történő ábrázolás, hiszen ez adja vissza a legpontosabban a megjelölés lényegét, tartalmát, de ez az ábrázolási mód csak az elektronikus védjegybejelentés, lajstrom és ügyintézés általánossá, kizárólagossá válásával terjedhet el.

¹⁷⁶ R 772/2001-1. számú ügy.

¹⁷⁷ 001400092 számú európai uniós védjegybejelentés.

¹⁷⁸ *Náthon*: i. m. (173).

¹⁷⁹ R 443/2010-2. számú ügy.

¹⁸⁰ A leírásban a bejelentő részletesen jellemezte a mozdulatot, valamint megjelölte, hogy a különböző állóképek között mennyi idő telik el, és azt is, hogy az állóképek milyen sorrendben követik egymást.

3.6.2. Térbeli védjegyek

A térbeli védjegyek felfoghatók háromdimenziós ábrás védjegyként; tipikusan ilyen megjelölések a különböző üdítőitalok és alkoholos italok palackjai, illetve ételek csomagolásai, formái. Ezek a védjegyek az EUIPO adatbázisában a „3D” védjegyek kategóriájába tartoznak; jelenleg több mint négyezer ilyen típusú lajstromozott európai uniós védjegy létezik. Az elsők között volt a Kraft Foods térbeli védjegye a Toblerone csokoládé jellegzetes, háromszög alakú formájára vonatkozóan,¹⁸¹ mely védjegyet már 1998-ban lajstromozták, vagy a Nestlé Perrier vizesüvege,¹⁸² illetve a Rubik-kocka formájára kiterjedő térbeli védjegy.¹⁸³

A térbeli védjegyek ábrázolása

A térbeli védjegyek ábrázolásáról külön rendelkezik a védjegyrendelet jelenleg hatályos végrehajtási rendelete: eszerint háromdimenziós megjelölésre kiterjedő védjegybejelentés esetén egyrészt utalni kell arra, hogy térbeli védjegy képezi a bejelentés tárgyát, másrészt a bejelentésnek síkbeli ábrázolást kell tartalmaznia; ez lehet fénykép vagy grafikus ábrázolás, de ez a megjelölés legfeljebb hat különböző nézetű képből állhat.¹⁸⁴ Az új végrehajtási rendelet tervezete is rendelkezik a térbeli védjegyek ábrázolásáról: a tervezet lényegileg nem változtat a hatályos verzióon, de a megjelenítés lehetséges módjaként megemlíti a számítógép segítségével létrehozott képet is, valamint a nézetek számára kapcsolatos korlátozást csak a papíralapon benyújtott bejelentésekre korlátozza.¹⁸⁵ A térbeli védjegyek esetén tehát a grafikai ábrázolás többnyire nem olyan tekintetben okoz problémát, hogy az ábrázolás gyakorlatilag lehetetlen, mint például az ízek vagy illatok esetén, hiszen itt az adott formát, csomagolást több, egymás mellé helyezett, az adott megjelölést több oldalról ábrázoló fénykép vagy kép megfelelő ábrázolási módszer lehet, hanem az ábrázolás pontossága és egyértelműsége lehet kérdéses.

Uniós szabályozás és gyakorlat

A térbeli védjegyek egy fajtáját mind az irányelv, mind a védjegyrendelet – a korábbi verzióhoz hasonlóan – külön nevesíti az „áru csomagolásának formájaként” az oltalomban részesíthető megjelölések körében. Az ilyen megjelöléseknél a grafikai ábrázoláson kívül problematikus lehet a megkülönböztetőképesség is, hiszen egy adott áru formája vagy csomagolása sok esetben inkább a termék jellemzője, mintsem árujelzője, valamint felmerülhet a feltétlen kizáró okok közül az áru jellegéből adódó, célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges vagy az áru értékének lényegét hordozó forma is. A megkülönböztetőképesség

¹⁸¹ A 000031237 lajstromszámú európai uniós védjegy.

¹⁸² A 000304733 lajstromszámú európai uniós védjegy.

¹⁸³ A 000323329 lajstromszámú európai uniós védjegy.

¹⁸⁴ A Bizottság 2868/95/EK rendelete a közösségi védjegyről szóló 40/94/EK tanácsi rendelet végrehajtásáról (1995. december 13.), 3. szabály (4) bekezdés.

¹⁸⁵ Végrehajtási rendelet tervezete, 3. szabály 3. bekezdés (c) pont, 9. bekezdés.

kapcsán az Európai Bíróság több ítéletében is kimondta, hogy nem kell szigorúbb megközelítést alkalmazni a térbeli védjegyek megkülönböztetőképességének vizsgálatakor, mint az egyéb típusú védjegyek esetén.¹⁸⁶

Az áru jellegéből adódó forma – a Philips-ügy¹⁸⁷

A Bíróság a *Philips-ügyben* a lajstromozást kizáró okokat a mögöttük meghúzódó közérdek tükrében értelmezte, és kifejtette, hogy „a kizáró okok célja annak elkerülése, hogy a védjegyoltalom a jogosult számára monopóliumot nyújtson műszaki megoldásokra vagy az áru használati jellemzőire, amelyeket a fogyasztó a versenytársak áruiban is kereshet”, azaz a funkcionalitás intézményének célja annak megakadályozása, hogy a védjegyoltalomból eredő jogosultságok akadályozzák a versenytársakat abban, hogy „szabadon kínálhassák az említett műszaki megoldásokat vagy az említett használati jellemzőket tartalmazó árukat, a védjegy jogosultjával versenyben”.¹⁸⁸ A Bíróság elvi jelentőségű döntéséből kitűnik, hogy a színvédjegyekhez hasonlóan a térbeli védjegyek esetén is nélkülözhetetlen a közérdek vizsgálata, hiszen ha az áru formája kizárólag a műszaki hatásnak tulajdonítható vagy kizárólag az áru jellegéből adódik, a megjelölés lajstromozása akadályozná a piacon jelen lévő vállalkozásokat abban, hogy az adott műszaki megoldás használatával hasonló termékeket állítsanak elő és forgalmazzanak, így a védjegyoltalom túlterjeszkedne a védjegy alapvető funkciói által létrehozott határon.

A célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges, lejárt szabadalmi oltalomban részesült forma – a Lego-ügy¹⁸⁹

Az Európai Unió Törvényszéke a *Lego-ügyben* hozott ítéletében, mellyel hatályában fenntartotta az OHIM (EUIPO) Lego építőköckára vonatkozó védjegy törlését elrendelő határozatát, elvi jelentőségű megállapításokat tett a térbeli védjegyekre vonatkozó kizáró okokkal, főként a célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges formával kapcsolatban. A Bíróság ítéletében nagy hangsúlyt fektetett a torzulásmentes verseny feltételeinek biztosítására a közérdek figyelembevételével, és megállapította, hogy az Európai Unióban a műszaki megoldások csak korlátozott ideig részesülhetnek oltalomban, amelynek lejártát követően valamennyi gazdasági szereplő szabadon használhatja az adott megoldást. Ezzel az alapelvvel ellentétesen tartotta az olyan megjelölések lajstromozását, melyek formája kizárólag a célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges, mivel így az esetleges szabadalmi oltalom lejárta után a védjegyoltalom csökkentené más vállalkozások azon lehetőségét, hogy az adott megoldást használhassák.¹⁹⁰ A funkcionalitás megállapításával kapcsolatban a Törvényszék kifejtette,

¹⁸⁶ L. Philips-ügyben hozott ítélet (C 299/99. sz. ügy), 48. pont, valamint a Linde-Winward-Rado-ügyben hozott ítélet (C-55-53/01. sz. egyesített ügyek), 49. pont.

¹⁸⁷ C 299/99. számú ügy (2002. június 18.).

¹⁸⁸ Philips-ügyben hozott ítélet, 77–79. pont.

¹⁸⁹ C 48/09. P. számú ügy (2010. szeptember 14.).

¹⁹⁰ A Lego-ügyben hozott ítélet, 46. pont.

hogy bizonyos mértékben minden áru formája funkcionális, így csak abban az esetben lehet megtagadni a védjegy lajstromozását e feltétlen kizáró okra hivatkozva, amennyiben a megjelölés csak és kizárólag a célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges formából áll.

Az uniós szabályozás és gyakorlat alapján tehát egyértelmű válik, hogy a térbeli védjegyek lajstromozása esetén nem a grafikai ábrázolás jelenti a legnagyobb kihívást, hanem annak a bizonyítása, hogy a funkcionalitás megállapításához szükséges feltételek nem állnak fenn az adott megjelölés tekintetében. A térbeli védjegyek esetén felmerülhet a megjelölés használatiminta-oltalom vagy szabadalmi oltalom útján történő védelme is; az ilyen típusú védjegyek tekintetében a védjegyreform, valamint a grafikai ábrázolás követelményének eltérése nem jelent meghatározó jelentőségű változást, hiszen az ábrázolás ez idáig sem okozott komoly problémát, viszont a funkcionalitással kapcsolatos feltétlen kizáró okok továbbra is alkalmazandóak.

3.6.3. Hologramvédjegyek

A holográfia a képek rögzítésének egy olyan módja, amely a fény hullámtermészetének felhasználásával háromdimenziós képet hoz létre. A hologram tulajdonképpen egy vetített térhatású képet jelent, tehát az ilyen megjelölés az ábrás, térbeli és mozgóképvédjegyek között helyezkedik el. Annyiban tér el a hagyományos ábrás védjegyeiktől, hogy a hologram-megjelölések különleges térhatást biztosítanak, nem tekinthetőek síkbeli ábrázolásnak. A mozgóképvédjegyekkel ellentétben a hologramvédjegy tárgya nem egy mozgás vagy mozdulat, hanem egy olyan állókép, amely a szemlélő mozgása függvényében változik. Az EUIPO adatbázisában jelenleg három bejegyzett hologramvédjegy található, melyeket két-dimenziós ábra segítségével jelenítettek meg.

A jelenleg hatályos rendelettel ellentétben a végrehajtási rendelet tervezete külön rendelkezik a hologramvédjegyekről; eszerint az ilyen megjelöléseket videófájl csatolásával vagy grafikus, fényképes ábrázolás útján kell megjeleníteni, és minden nézetet be kell mutatni annak érdekében, hogy teljes egészében megismerhető legyen a holografikus hatás.¹⁹¹ A hologramnak épp az a sajátossága, hogy a kép változik a szemlélő mozgásának függvényében, így a grafikai ábrázolás esetén elengedhetetlen, hogy a bejelentő minden szögből bemutassa a megjelölést. A bejelentő az ábrázolást kiegészítő, a hologram alakját és jellemzőit bemutató részletes leírást is csatolhat a bejelentéshez. Amennyiben a hologram egy adott termék meghatározott részén helyezkedik el,¹⁹² a bejelentésben és az ábrázolás során ezt fel kell tüntetni.

A hologramok grafikai ábrázolása kapcsán tehát a legfontosabb követelmény a megjelölés minden perspektívából, minden lehetséges nézőpont megjelenítésével történő ábrázolása. A *Sieckmann-kritériumok* kielégítése elméletileg lehetséges a hologram megfelelő ábrázo-

¹⁹¹ Végrehajtási rendelet tervezete, 3. szabály, 3. bekezdés, (j) pont.

¹⁹² Például a 001787456 lajstromszámú európai uniós hologramvédjegy a gyógyszerészeti készítmények csomagolásának meghatározott részén helyezkedik el.

lásával, hiszen annak ellenére, hogy a hologram előállításához szükséges technológia nem széles körben hozzáférhető, a hologram észleléséhez nem szükséges semmilyen speciális technológia. Ennek ellenére mégsem terjedtek el az ilyen típusú védjegyek az Unióban;¹⁹³ valószínűleg ez arra vezethető vissza, hogy ez az ábrázolásmód viszonylag kevés felületen alkalmazható,¹⁹⁴ valamint az összetettebb hologrammegjelölések esetén rendkívül bonyolult és körülményes a minden szögből történő ábrázolás követelményének a kielégítése.

3.6.4. Pozícióvédjegyek

Az Európai Unió Törvényszéke először az ún. *X Technology-ügyben*¹⁹⁵ ismerte el a pozícióvédjegyek létezését; a Törvényszék szerint ezek „*hasonlítanak az ábrás és térbeli védjegyek csoportjaihoz, mivel ábrás vagy térbeli elemeknek az áru felületén történő alkalmazására irányulnak*”. A pozícióvédjegy esetén tehát a védjegyoltalom tárgya a termék felületén vagy annak egy részén előre meghatározott módon elhelyezett megjelölés; ilyen védjegyek esetén nem csupán a megjelölés maga hangsúlyos, hanem a megjelölés konkrét helyzete az adott terméken.

Általánosságban elmondható, hogy a pozícióvédjegyek a leggyakrabban a divatiparban fordulnak elő, főként cipőkkel,¹⁹⁶ illetve nadrágokkal (főként azok zsebeivel¹⁹⁷) kapcsolatosan. Az EUIPO (OHIM) a pozícióvédjegyeket néhány esetben ábrás, illetve térbeli védjegyként lajstromozta, de a legtöbbször az ilyen típusú megjelölések „egyéb védjegyként” kerülnek bejegyzésre. Ilyen védjegy például a Prada cipők talpán és hátsó részén elhelyezett piros színű csík;¹⁹⁸ a bejelentő egy, a csík elhelyezkedését, méretét és formáját pontosan ábrázoló kép mellett egy részletes szöveges leírást is csatolt a bejelentéshez. Ismert pozícióvédjegy ezenkívül Christian Louboutin jellegzetes, piros színű cipőtalpa;¹⁹⁹ itt a bejelentő a grafikus ábrázoláson kívül a leírásban megjelölte az alkalmazott piros szín pontos árnyalatát a Pantone skála segítségével. A Louboutin-védjegy számos jogvitát generált, hiszen a megjelölés lajstromozása gyakorlatilag lehetetlenné teszi más cipőgyártók számára piros talpú túsarkúak előállítását és forgalmazását; a vállalkozás piros cipőtalpra vonatkozó védjegybe-

¹⁹³ Az EUIPO adatbázisában összesen 9 ilyen megjelölés található, ebből 3 lajstromozott, 3 esetben a bejelentő visszavonta a bejelentést, 2 esetben elutasították a bejelentést és 1 védjegy esetén megújítás hiányában megszűnt a védjegyoltalom.

¹⁹⁴ Szalai: i. m. (1), p. 135.

¹⁹⁵ T-547/08. számú ügy (2010. június 15.).

¹⁹⁶ Pl. a 013755244 lajstromszámú európai uniós védjegy, valamint az említett Prada- és Louboutin-védjegy.

¹⁹⁷ Pl. a 011036332 és a 013607866 lajstromszámú európai uniós védjegy.

¹⁹⁸ A 001027747 lajstromszámú európai uniós védjegy.

¹⁹⁹ A 008845539 lajstromszámú európai uniós védjegy (a védjegyet az Európai Unió különböző tagállamaiban eltérő módon minősítették, némelyik tagállamban a színvédjegyek közé, másol a pozícióvédjegyek vagy a térbeli védjegyek közé sorolták be).

jelentését egyébként számos országban (pl. Norvégiában) elutasították a megkülönböztető-képesség hiányára hivatkozva.

A pozícióvédjegyek esetén korántsem a grafikai ábrázolás a leggyakoribb ok, amelyre a védjegybejelentés elutasítása esetén hivatkozik az EUIPO vagy az Európai Bíróság, hanem ez az ok a megkülönböztető-képesség hiánya; ez arra vezethető vissza, hogy ezek a megjelölések egy adott termék külső kialakításának a részét képezik, így kevésbé alkalmasak arra, hogy valamely vállalkozás áruit vagy szolgáltatásait megkülönböztessék más vállalkozások áruitól vagy szolgáltatásaitól, illetve információt szolgáltatassanak a fogyasztók – és versenytársak – számára a védjeggyel megjelölt termékről. Az említett *X Technology-ügyben* is erre az okra hivatkozva utasította el a védjegybejelentést az OHIM és később az Európai Unió Törvényszéke is: a bejelentő harisnyák és zoknik orrán elhelyezett eltérő színű csík tekintetében igényelt védjegyoltalmat; a hivatal és a Törvényszék egyező álláspontja szerint ez a pozíció szokványos a zoknik és harisnyák piacán, így a megjelölés nem rendelkezik megkülönböztető-képességgel.

Pozícióvédjegyek ábrázolása

A pozíciómegjelölések esetén a grafikai ábrázolás nem ütközik nehézségekbe, hiszen az adott megjelölést könnyedén lehet ábrázolni fényképpel vagy egyéb grafikus ábrázolással, esetleg szöveges leírással kiegészítve; fontos követelmény viszont, hogy a bejelentésnek (és értelem-szerűen az ábrázolásnak is) utalnia kell arra, hogy a bejelentés egy pozícióvédjegyre vonatkozik, valamint arra, hogy a megjelölés a termék pontosan mely részén helyezkedik el. A jelenleg hatályos rendelettel ellentétben a végrehajtási rendelet tervezete külön rendelkezik a pozícióvédjegyekről; eszerint az ilyen megjelölések esetén olyan ábrázolást kell benyújtani, amely illusztrálja a megjelölés méretét és helyzetét az adott termékre vonatkoztatva.²⁰⁰

3.6.5. Ízvédjegyek

Az EUIPO (OHIM) még nem lajstromozott ízre kiterjedő megjelölést, így az Európai Unióban jelenleg nincs ilyen védjegy. De ez nem azt jelenti, hogy nem érkeztek a hivatalhoz ilyen típusú bejelentések: ilyen volt például az Organon gyógyszergyár bejelentése, amelyben a narancsízre kívánt védjegyoltalmat szerezni antidepresszáns gyógyszerek tekintetében;²⁰¹ a bejelentő a megjelölést csupán a „narancsíz” szóval jellemezte, és az OHIM elutasította a védjegybejelentést arra hivatkozva, hogy a bejelentés tárgyát képező megjelölés nem ábrázolható grafikai módon, és nem rendelkezik megkülönböztető-képességgel. A hivatal szerint az ízeket nem lehet szavakkal jellemezni, hiszen azok érzékelése szubjektív, az az emberek ízlelésétől függ, valamint a „narancsíz” leírás önmagában nem határozza meg elég pontosan a konkrét ízt, hiszen narancsízből is többféle létezik (édes, savanyú stb.).

²⁰⁰ A végrehajtási rendelet tervezete, 3. szabály 3. bekezdés (d) pont.

²⁰¹ A 003065539, a 003065513 és a 003132404 számú európai uniós védjegybejelentés.

Egy másik gyógyszergyár is oltalmat kívánt szerezni egy gyógyszer gyümölcsize, mégpedig az Eli Lilly and Company a „mesterséges eperízre” gyógyszerészeti készítményekre vonatkozóan;²⁰² ez a bejelentés is – egyéb ábrázolási módszerek hiányában – csupán rövid szöveges jellemzést tartalmazott az ízzel kapcsolatban. Az OHIM elutasította a védjegybejelentést, és kifejtette, hogy számos, a bejelentő termékeihez hasonló gyógyszerészeti készítmény rendelkezik eperízzel, tehát a megjelölés nem rendelkezik megkülönböztető-képességgel. Az OHIM megállapította, hogy az ízmegjelölések nagyon nehezen képesek megszerezni használat során a megkülönböztető-képességet, hiszen a legtöbb esetben a fogyasztó az adott ízt csak vásárlás után érzékeli, így az nem fogható fel eredetjelzőként. Ezenkívül a hivatal leíró jellegűnek titulálta a megjelölést, mivel az eperíz csupán a termék jellemzője.²⁰³

Ugyan az ízek oltalomképességét nem zárja ki kifejezetten sem a védjegyrendelet, sem az irányelv, az uniós védjegyjogban kialakult, a lajstromozáshoz szükséges követelmények és a védjegy jog alaptételei, valamint a védjegyoltalom természete miatt az ízek egyelőre nem részesülhetnek védjegyoltalomban az Unióban; világosan kitűnik a hivatal gyakorlatából, hogy az ízek nem alkalmasak a védjegy funkcióinak betöltésére, hiszen az íz csupán a termék egyik tulajdonsága, nem rendelkezik megkülönböztető-képességgel, és nem ábrázolható grafikailag. Az utóbbi követelmény eltörlése sem fog valószínűleg szabad utat engedni az ízvédjegyeknek, hiszen az ízek érzékelése olyannyira szubjektív, hogy azok pontos, egyértelmű és objektív ábrázolása, így a védjegyoltalom pontos tartalmának a hivatal, a fogyasztók és a versenytársak általi megismerése egyáltalán nem lehetséges.

3.6.6. Tapintásvédjegyek

A tapintásvédjegyek (*tactile marks*) esetén az áru külső borítása vagy csomagolása képezi a védjegyoltalom tárgyát. Az OHIM, illetve az EUB ez idáig nem foglalt állást az érintés, tapintás általános oltalomképességével kapcsolatban, de már érkezett ilyen bejelentés a hivatalhoz, például a Procter & Gamble védjegybejelentése, melyben a „*a sima üveg felületén dombornyomott minta tapintása*” tekintetében kívánt védjegyoltalmat szerezni különböző kozmetikumok, samponok és szappanok vonatkozásában.²⁰⁴ A bejelentéshez a P&G csatolt egy képet, mely egy kozmetikum üvegének felületét ábrázolja. Az OHIM elutasította a védjegybejelentést a grafikai ábrázolás hiánya miatt, hiszen – már sok ügyben megisméltelt – álláspontja szerint a szöveges leírás önmagában nem minősül a megjelölés grafikai ábrázolásának, és a hivatal a fényképet sem tekintette a tapintás megfelelő illusztrálásának. Határozatában az OHIM a *Sieckmann-ügyre* hivatkozva kifejtette, hogy a vizuálisan nem érzékelhető megjelölések (így az ízek, illatok, tapintások) is részesülhetnek védjegyoltalom-

²⁰² A 001452853 számú európai uniós védjegybejelentés.

²⁰³ R 120/2001-2. számú ügy.

²⁰⁴ A 012112462 számú európai uniós védjegybejelentés.

ban abban az esetben, ha grafikailag ábrázolhatóak, főként képek, vonalak vagy karakterek segítségével, és megfelelnek a *Sieckmann-kritériumoknak*. A Procter & Gamble védjegybejelentése esetén az OHIM ezeket a feltételeket nem látta teljesítettnek.

Az OHIM ez idáig nem lajstromozott tapintásvédjegyet, de más országokban találunk példát az ilyen megjelölések nemzeti védjegyként történő bejegyzésére, például Németországban az „*Underberg*” szó Braille írással történő megjelenítése lajstromozott védjegy sörökre és egyéb italokra kiterjedően.²⁰⁵

Ugyan a tapintás oltalomképességét nem zárják ki kifejezetten az uniós jogszabályok, de a védjegy jog alaptételei miatt egyelőre mégsem részesülhet védjegyoltalomban az Unióban. A tapintásvédjegyek esetén mind a grafikai ábrázolás, mind a megkülönböztetőképesség hiánya akadályozhatja a lajstromozást, így nincs sok esély az ilyen típusú védjegyek közeljövőben történő elterjedésére még a védjegyreform hatályba lépése és a grafikai ábrázolhatóság követelményének eltörlése után sem, hiszen a tapintás inkább testesíti meg egy áru külső jellemzőjét, jellegzetességét, mintsem annak eredetjelzőjét, így kérdéses, hogy az ilyen megjelölések képesek-e betölteni a védjegy alapvető funkcióit.

4. ÖSSZEFOGLALÁS

Az új típusú megjelölések oltalomképességének vizsgálatához először vissza kell nyúlni a védjegy alapvető funkciójához és a védjegy jog alapelveihez. A védjegy elsődleges rendelkezése az eredetjelző funkció, azaz a fogyasztók számára információ szolgáltatása a védjeggyel megjelölt termékről, illetve szolgáltatásról; ahhoz, hogy egy megjelölés képes legyen e funkció betöltésére, rendelkeznie kell megkülönböztetőképességgel. Az olyan megjelölések, amelyek nem képesek ezen rendeltetés betöltésére, azaz nem képesek védjegyként funkcionálni, nem részesülhetnek védjegyoltalomban, és ezen a grafikai ábrázolhatóság követelményének eltörlése sem fog változtatni, hiszen itt a probléma nem az ábrázolással kapcsolatos akadályokban gyökerezik. Ez ugyanúgy igaz a funkcionalitásra is: az olyan védjegyek esetén sem jelent majd nagy előrelépést a grafikai ábrázolhatóság követelményének eltörlése, melyek lajstromozását erre az okra hivatkozással tagadták meg, hiszen e megjelölések lajstromozása akadályozná a torzulásmentes piaci versenyt és a védjegy jogosult versenytársainak tevékenységét, valamint a védjegyoltalom túlterjeszkedne a védjegy jog alapelvei által meghatározott észszerű határon.

Az olyan megjelölések elterjedésére viszont van esély a védjegyreform hatálybalépése után, amelyek megfelelnek a védjegy jog alapelveinek és képesek védjegyként funkcionálni, de ez idáig a grafikai ábrázolhatóság követelménye miatt nem részesülhettek védjegyoltalomban. Ilyen megjelölések például a (főként nem zenei) hangok és mozgóképek, melyek esetében nagy előrelépés várható az elektronikus bejelentések és online lajstrom széles körű

²⁰⁵ A 30259811 lajstromszámú német nemzeti védjegy.

elterjedésével, valamint a különböző technológiai megoldások térnyerésével, hiszen így különösebb nehézség nélkül lejátszhatóak a hangfelvételek és videofelvételek, azaz megismerhető a védjegyoltalom pontos tartalma.

Az európai tendencia a védjegyjogban a védjegyoltalom bővülését, bővítését,²⁰⁶ és ezzel egyidejűleg a szabályozás enyhülését mutatja, hiszen „*az idő előrehaladtával fokozatosan enyhébbé válnak azok a jogi előírások, amelyek kimondják a döntő szót a megjelölések megkülönböztető jellegének, illetve lajstromozhatóságának feltételeiről*”.²⁰⁷ Ez a trend azzal indokolható, hogy a jogalkotás és a jogalkalmazás igyekszik lépést tartani a technológiai fejlődéssel a szabályozás és a gyakorlat rugalmasabbá tételével, de e körben tekintettel kell lenni a jogbiztonság és a grafikai ábrázolhatóság követelményére is; ez utóbbi ugyan rugalmatlannak tűnik, és akadályozza az új típusú védjegyek elterjedését, de nagyon fontos szerepet tölt be a védjegyjogban, hiszen csak így ismerhető meg a védjegyoltalom pontos tárgya a hatóságok, a védjegyjogosult, a fogyasztók és a versenytársak által, ami a jogbiztonság érvényesülését biztosítja. Kérdés, hogy ezt a funkciót tudja-e pótolni az egyértelmű és pontos ábrázolás követelménye, valamint a *Sieckmann-ügyben* lefektetett kritériumrendszer. Kérdéses ezenkívül a technika rendelkezésre állása vagy ennek hiánya is, hiszen a védjegyreform az elektronikus bejelentés és lajstrom széles körben történő elterjedését szorgalmazza, de korántsem biztos, hogy a tagállami védjegy hivatalok, a potenciális bejelentők és a védjegyjogosultak készen állnak ezen új technológiák alkalmazására és igénybevételére.

Figyelemre méltó az új típusú védjegyek terjedésével kapcsolatban az atipikus megjelölések és a diszkrimináció kapcsolatának a vizsgálata; egy, a szakirodalomban kialakult irányzat szerint a vizuálisan érzékelhető védjegyek hátrányos megkülönböztetést valósítanak meg a fogyasztók körében, hiszen e megjelölések a vakok és gyengénlátók számára nem érzékelhetőek; a probléma megoldását jelentené a hangvédjegyek, ízvédjegyek, illatvédjegyek vagy tapintásvédjegyek elterjedése, hiszen e megjelölések a vakok és gyengénlátók által is érzékelhetőek, és tekintettel arra, hogy ők is fogyasztók, az ilyen típusú védjegyek segítenének nekik eligazodni a piacon, lehetővé tennék számukra az adott termék vagy szolgáltatás eredetének megismerését.²⁰⁸

Ugyan a technológiai és a piacon lezajló változásokhoz való alkalmazkodás üdvözlendő tendencia, fontos mérlegelni a védjegyoltalom alaptételeit, a védjegy funkcióját és a közérdek érvényesülését is. Ha olyan védjegy kerül lajstromozásra, mely nem képes betölteni a védjegy rendeltetését, nem rendelkezik megkülönböztetőképességgel, vagy a megjelölés kizárólag az elérni kívánt műszaki hatásnak tulajdonítható, illetve kizárólag az áru jellegéből adódik, a lajstromozás akadályozná a torzulásmentes versenyt és a piacon jelen lévő vállalkozások szabad tevékenységét a védjegyoltalom jellege, azaz a kizárólagos és örökre szóló jogosultság biztosítása miatt.

²⁰⁶ *David Vaver*: Recent trends in European trademark law: of shape, senses and sensation. The Trademark Reporter, 95. évf. 2. sz., 2005, p. 895–913.

²⁰⁷ *Szitáné dr. Kazai*: i. m. (100).

²⁰⁸ *Vaver*: i. m. (206), p. 912.